

İKTİSAT DERGİSİ

Yeni Vergi Tasarıları Ne Getiriyor?

Konforlu ve güvenli yakın ulaşım için:

OTOMARSAN O 309 D Mercedes-Benz midibüs

Bugüne kadar, unlu O 302 Mercedes-Benz otobuslarıyla uzun mesafe yolcu taşıma sorununu çözen Otomarsan, şimdi de konforlu ve güvenli yakın ulaşım için, 22 kişilik yepyeni O 309 D Mercedes-Benz midibüsü hizmetinize sunuyor

Otomarsan O 309 D Mercedes-Benz midibüs, il-ilçe, ilçe-köy arası ulaşımı; fabrika, okul, otel ve çeşitli kuruluşların personel taşıma hizmetleri; turizm; otobüs ve uçak terminal seferleri ve belediyelerin yolcu taşıma hizmetleri için en ideal araçtır

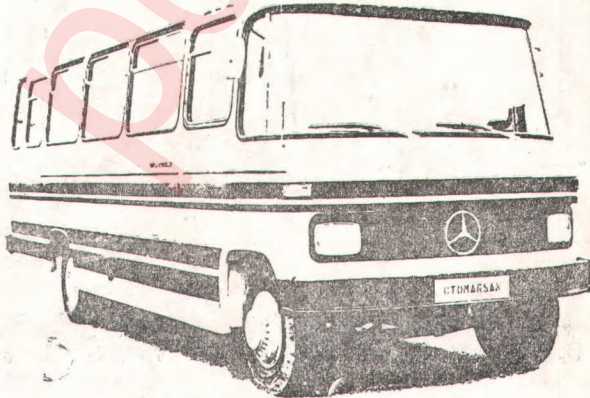
Mercedes-Benz

OTOMARSAN

"Yurt dışına taşan kuruluş"

PK 2 Davutpaşa - İstanbul Tel 76 05 55

ADN 1/2

ŞUBAT

1979

SAYI

176

CİLT

XXIX

İKTİSAT DERGİSİ

İ.Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR.

Görüş	1
Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN	
Yorum, Kolay Yol	1
Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN	
Yeni Vergi Tasarılarında Bir Sorun	7
Prof. Dr. Erdoğan ALKİN	
Vergi Tasarılarında Getirilmek İstenen Nedir?	9
Doç. Dr. İzzettin ÖNDER	
Bir Soru - Bir Cevap	13
İst. Demiryolu İşçileri Sen. Gen. Bşk.	
Zafer Boyar'la «Ücretlerin Vergilendirilmesi» Üzerine Söyleşi	15
Bülent YARDIMCI	
Ücretler Üzerindeki Vergi Yüğü ve Vergilenmesi	19
Seyit Mehmet BURUK	
Ücret Nedir, Nasıl Vergilendirilir	29
İnci DİKER	
Ülke Ekonomileri	51
Aylâ SANATKÂR	
Bilimsel Hesaplamaların Bugünü ve Geleceği	55
Cev. : Tarhan YAMAÇ	
Kapak : Tan ORAL	
Desenler : SEYDALİ	

Cemiyet Adına Sahibi : Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Yazı İşleri Müdürü : Şeref ÖZGENCİL

İdare Müdürü : Sedat SANATKÂR

Teknik Sekreter : Bülent YARDIMCI

Abone Ücreti Yıllık : 300 - 6 Aylık - 150 TL. — Reklâm Tarifesi : Ön kapak içi 2000 TL. İç sahife 1500 TL. Arka kapak içi 2000 TL. Arka kapak 3000 TL. — İdare Yeri : Tünel Galipdede Cad. No. 48/1 — ☎ : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63 — P. K. 599 Karaköy/İst. Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılardaki fikirler yazara aittir.

Gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez. — Fiyatı : 25 TL.

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi İstanbul — ☎

Görüş

Uzun yılların birikimi ve bunun yarattığı ivme sonucu, 1978 yılı, bunalımların yoğunlaştığı bir yıl olmuştur. Borçlu, itibarını yitirmiş, tükenmiş bir ekonominin kendini toparlaması uzun yıllara bağlı olmasına rağmen, kamuoyunda bir sabırsızlığın belirdiği göze çarpmaktadır. Bilindiği gibi, iktisadi olayları diğer olaylardan soyutlamak olanak dışıdır. Aslında, yavaş yavaş beliren sabırsızlığın kaynağı da, can güvenliğini asgari'ye indirdiği izlenimini yaratan terör ve anarşik hareketlerdir.

Kahramanmaraş katliamından sonra Türk basınının büyük ve unutulmayacak isimlerinden olan Abdi İpekçi'nin son derece plânlı ve tesadüfe yer bırakmayan biçimde öldürülmesi, ülkemizi bir daha ve derinden sarsmıştır. Ölümü ses verecek, sansasyon yatacağı kişiler kurban olarak seçilmesi bile, iyi hazırlanmış bir plânın aşama aşama, sistematik biçimde uygulanışının yeterli bir kanıtıdır.

Giderek tırmanan bu korkunç uygulamanın amacı nedir? Neyin gerçekleşmesi isteniyor?

Bilindiği gibi, iktidar olan önceki hükümetlerin Devleti de ele geçirme tutkularının su üstüne çıkması ve belirginleşmesi, beklenmiyen biçimde yeni bir hükümeti işbaşına getirdi. Bu ani denebilecek değişiklik, eski hükümet ortakları için sindirilmesi güç bir durum yarattı. Bozulan ekonomik ve sosyal düzenden beslenen hareketler zaten başlamıştı. Artan olaylar yeni hükümetin de gidiş nedeni olur düşüncesiyle, bu hareketler karşısında dünkü hükümet ortaklarının bazen pasif, bazen koruyucu davranışları görüldü.

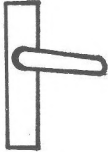
Ancak, olayların gelişimi, günümüzde bu düşüncenin boyutlarını aşmıştır, denebilir. Bu aşamada, artık söz konusu olan sadece hükümetin değil, rejimin değişmesidir. Rejim değişmesi demek, hükümet olma arzusunu taşıyan bütün siyasal partilerimizin sonu demektir. Abdi İpekçi'nin öldürülmesi, demokratik rejimin vazgeçilmez unsurları olan tüm siyasal partilerimizde bu bilinci uyandırır ve yerleştirirse, son'un başlangıcı başlamış olacaktır.

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

ELKA

garantili tek kapı

ELKA

ELYAFLI PLAKA SANAYİİ TÜRK A.Ş.

Cumhuriyet Caddesi No. 273 Harbiye - İstanbul Tel : 40 10 96 (4 Hat)

İSTANBUL

YORUM

Kolay Yol

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Günümüz Türkiye'sinde, yılların birikimi olarak yoğunlaşan iktisadî sorunların başında kaynak yetersizliğinin yer aldığı bilinen bir gerçektir. Dış tasarruflardan yararlanma durumunu bir yana bırakırsak, asıl ağırlıklı çabaların iç tasarruflara yönelmesi zorunludur.

Hem kaynakların artırılmasını hem de talebin kısılmasını sağlayabilecek bir vergi düzenlemesinde geç bile kalınmıştır. Bazı göstergelere göre ülkemizdeki gelir paylaşımı giderek bozulmakta ve bu bozulmanın başlıca nedenlerini, enflasyon ile birlikte vergi kaçakçılığı oluşturmaktadır.

Türkiyede uygulanagelmekte olan vergi düzeni iki yönden büyük açık vermektedir; biri, hiç vergi vermeyenler, ikincisi de vergi kaçırıcılar.

Bu belirgin olgu karşısında vergiler konusunda yapılacak yeni bir düzenlemenin iki büyük açığı hedeflemesi gerekir. Aksini düşünmek bile zordur.

Ancak, kolay, zor'un daima düşmanıdır. Kolay yolu seçmeyi adeta gelenek-selleştiren vergicilerimiz, son vergi tasarılarında da «tarihsel» tutumlarından ayrılmamışlardır. Yakaladıklarını yine bırakmamışlar, yine bunlara yüklenmişlerdir. Örneğin «ücretlerin birleştirilmesi», gerçekten çağdaş bir ilke uygulamasıdır. Ancak, bu ilkeyi uygularken gerçek harcamaların vergiden düşülmesi ilkesi de birlikte ele alınır. Birlikte ele alınmadan uygulamaya geçilirse, ücretlilerin vergi yükünün artması kaçınılmaz bir sonuçtur. Tasarı, bu «kaçınılmaz sonucu» yaratacak biçimde düzenlenmiştir.

Türkiye'de vergi yükü, vergi verenler ve vergi vermek zorunda bırakılanlar için oldukça yüksektir. Batı ülkelerinde vergi sınırının altında kalanlar hiç vergi ödemezken, ülkemizde aynı ücret gelirine sahip olanlar vergi kapsamındadır. Batı Almanya'da % 22 vergi kesilen gelir diliminde olanlar, Türkiye'de olsalardı % 52 vergi vermek durumunda kalacaklardı.

Vergilerin ancak üçte birinin toplanabildiği gerçeği ve vergi dışı bırakılan alanların varlığı karşısında, vergicilerimizin geleneksel kolay yolu artık bırakmaları gerekirdi. Bırakmıyorlarsa, bırakmaya zorlanmaları gerekirdi! Zira, Tükiyenin kaderini belirleyecek çok kritik bir dönemdeyiz.

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
İ. Ü. İktisat Fakültesi

Yeni Vergi Tasarılarında Bir Sorun

Ücretlerden alınan vergiler enflasyonun hızlandığı son yıllarda vergi adaletini giderek bozan, dolayısıyla gelir dağılımını yozlaştıran ve istihdam vergisi biçiminde şekillenen bir nitelik almıştır. Başka bir deyişle gelir dağılımının hakça oluşmasını engellemesi bir yanda, emek arzının hızla artıp işsizliğin en önemli sorunlardan biri haline geldiği bir dönemde istihdamı cezalandırıp engellemektedir. Enflasyon ve uzun yıllardır değişmeyen vergi tarifesi emeğin işverene maliyeti ile işçinin eline geçen arasındaki farkı alabildiğine genişletmiştir. Yeni vergi yasa tasarısı ile getirilmek istenen belli bir sınır üstünde ücret gelirlerinin birleştirilerek vergilendirilmesi ilkesi bu tutarsızlığı daha da belirgin hale getirmek özelliğini taşımaktadır.

İlke ilk bakışta çağdaş görünümündedir. Ancak çağdaşlığın koşulu olan iki niteliği eksiktir. Emekçi gelirin uygulanması gereken daha düşük oranlı ayrı tarife ve gerçek masraf indirimi. Birleştirme ilkesine örnek gösterilen tüm ülkelerde ilke yalınkat uygulanmamakta, bu iki niteliği ile birlikte yürürlükte bulunmaktadır. Tersî durumda enflasyonla savaşın yükü belli bir sınıfın üstüne yüklenir gider. Yasa tasarısıyla birleştirme ilkesini getirirken ayrıntılı bir istatistik inceleme yapılmadığı da açık. Örneğin sınır olarak getirilmek istenen 316 bin liranın üstünde gelir elde eden emekçilerin sayısı nedir? Bu sayı, ayrıntılı istatistik verilere başvurulmadan tah-

minlemenin çok üstünde ise işçi işveren ilişkilerinde ortaya çıkacak yeni çekişmeler nasıl çözümlenecektir? Bu sayı, tüm sendikalı emekçilerin dörtte birinden yüksek ise, el protokol isteme, toplu sözleşme yenileme talepleri vs. gibi ihtilaflar için ne gibi yasal düzenlemeler gerekecektir? Aslında görülüyor ki çağdaş bir ilke gibi görünen birleştirme, gelirken bir dizi çözülmesi çok güç sorunu da birlikte getirmektedir.

Aslında 316 bin liralık sınır, yaygın ikramiye uygulaması ve sosyal haklar düşünüldüğünde, ayda 15 bin lira dolayında gayrisafi ücret geliri demektir. Son toplu sözleşmeler gözden geçirilmiş olsaydı, bu düzeydeki ücret gelirinin üstünde gelir elde edenlerin sayısının sanıldığından çok daha büyük oran oluşturduğu anlaşılabilirdi. Zaten enflasyonla reel gelirini devamlı yitiren bir gurubun, ne tür yasayla olursa olsun nakdi gelirinin önemli bir kısmını da elinden almanın olanağı yoktur. Daha açık bir deyişle, böyle bir ilkeyi düşünmek, düşünülse bile uygulamak, uygulansa bile enflasyonist yansımasının önüne geçmek olanak-

sızdır. Ekonomik, mali ve toplumsal çapraz etkileri ayrıntılı bir biçimde tartışılmadan getirilen yasaların olumsuz etkileri ve yükleri ortada iken, topluma yeni ve kaldırılması güç bir yük getirecek görünüşte halkça, uygulamada sorunlu bir ilke üzerinde düşünmek gerekir. Amaç, çeşitli yerlerden değişik adlar altında yüksek ücret geliri elde eden çok küçük bir gurubu cezalandırmaksa herhalde bunun yolu «kurunun yanında yaşı» da yakmak olmamalıdır. Yada amaç vergileme yoluyla toplam talebi kısmak ise, bu yöntemle elde edilecek yararın, gelir dağılımındaki yozlaşmanın ve işçi-işveren ilişkilerinde ortaya çıkacak karmaşıklığın getireceği sorunlar ile karşılaştırılması zorunludur. Biz böyle bir karşılaştırmayın, götürünün üstünde bir istatistik değerlemenin, işçi-işveren ilişkilerinde belirecek yeni anlaşmazlıklara getirilecek ayrıntılı teknik çözüm çalışmasının yapıldığına inanmıyoruz. İçinde bulunduğumuz sorunlu dönem, çarpaz etkilerine ait ayrıntılı çalışmalar yapılmadan görünüşte çekici, uygulamada sorunlara sorun katabilecek deneyleri kaldırabilecek bir dönem değildir.

Vergi Tasarılarında Getirilmek istenen nedir ?

Doç. Dr. İzzettin ÖNDER
İ. Ü. İktisat Fakültesi

1. Çağdaş Vergi Sistemlerinde Ücretlerin Vergilendirilme Rejimleri Nasıldır?

Modern vergi sistemlerinde genel kural olarak gelirler, daha çok kapital kullanılarak elde edilen ve batı literatüründe kazanılmamış gelir (unearned income) diye adlandırılan gelir gurubu ile, emek ile kazanılan ve kazanılmış gelir (earned income) diye adlandırılan gelir gurubu diye ikiye ayrılmış bulunmaktadır. Vergilemenin

ilk dönemlerinden beri sermaye geliri ile emek geliri arasında târife açısından ikinci tür gelir lehine farklı uygulama süregelmıştır. Emek gelirinin, sermaye gelirine oranla daha hafif vergi yükü altında tutulması çok çeşitli sebeplere dayanmaktadır. Bu sebepler arasında, emek sahiplerinin gelir elde etmek için devamlı çalışmak mecburiyetinde olması, idarî nedenlerle uygulanan kaynakta vergi kesme sonucu uğranılan faiz kaybı, ücretlerin fiyat artışlarını diğer gelirler kadar yakından takip edememesi gibi noktalar sayılmaktadır. Bu sebepler, genel bir kurala bağlanarak, **ayırma ilkesi** ileri sürülmekte ve buna göre de ücretler, diğer kategori gelirlere oranla daha düşük bir vergi yükümlülüğüne tâbi tutulmaktadır. Nitekim, fert başına geliri çok yüksek olan Amerika Birleşik Devletleri'nde bile 1969 yılında yapılan bir değişiklikle ücretler üzerine uygulanabilecek en yüksek oran % 50 olarak belirlenmiştir.

2. Mevcut Tasarı İle Getirilmek İstenen Nedir?

Tasarıda ücretlerle ilgili olarak esasta iki tür değişiklik öngörülmektedir. Bunlardan biri, ücretlilerin vergi yükünü hafifletmeye yönelik olan özel indirim haddinin yükseltilmesi, diğeri ise ücretlilerin aleyhine olan «birleştirme» ilkesinin bu gelir gurubuna uygulanmasıdır. Bilindiği gibi mevcut sistemde ücretliler, bütün gelir vergisi mükelleflerinin yararlandığı **asgari** geçim indirimi yanında ayrıca «özel indirim» başlığı altında aynı miktar, yani yılda 1800 liralık bir indirimden yararlanmaktadır. Tasarıya göre, «özel indirim» yılda 34 200 liraya yükseltilmektedir.

Mevcut sistemde «ücret» başlığı altında elde edilen gelirler, miktarına bakılmaksızın, stopaj usulü ile vergilendirilir, ve böylece yapılan kesinti kesin ödeme niteliği kazanır. Muhtelif ücretler birleştirilmeyerek, artan oranlı tarife karşısında vergi yükü nisbeten düşük tutulbilmektedir. Yurdumuzda özellikle son yıllarda hızla gelişen ücret ve ikramiye başlıkları altındaki farklı ödeme sistemi, temelde bu mantığa dayanmakta, böylece vergi matrahı parçalanarak artan oranlı tarife karşısında yüksek gelir dilimlerine tırmanma hızı yavaşlatılmış olmaktadır.

Tasarıya göre ücretler, sair yan ödemeler ve birden fazla işyevlerinden alınan ücretler belirli bir miktarı aştığı takdirde birleştirilerek

vergilendirilecektir. Bu hükümle, stopaj usulu ile vergi ödeyenler gerçekten aynı miktar kapital geliri elde eden mükellefe göre daha ağır bir vergi yükü altına girmiş olacaktır. Zira, yıllık beyanname ile vergi veren bir mükellef vergisini ortalama altı aya yakın bir süre erteleyebiliyor. Muhtelif vergi ödeme sistemleri altındaki vergi kaçırabilme ihtimallerini ve ücret elde edilmesi için yapılan harcamaların masraf olarak beyan edilememesi gibi çok önemli faktörleri bir tarafa bırakarak bile, birleştirme ile ücretliler stopaj esnasında faiz kaybına uğramış olduklarından daha ağır bir vergi yükü ile karşı karşıya gelmiş olur. Bir de bu gerçek kayba, yukarıda değinilen, ücretlinin hiçbir harcaması masraf olarak gösterememesi ve hiçbir yanlış veya eksik beyanda bulunma ihtimalinin olmaması faktörleri eklenince, durum tamamiyle ücretli aleyhine bozulmuş olur.

Burada şöyle bir nokta akla gelebilir: Bugün yılda toplam olarak birkaç milyon lira ücret geliri elde edenler vardır. Bunların ücret gelirleri birleştirilerek vergilendirilirse vergi adaletine daha fazla yaklaşmış olunmaz mı? Bu iddiada hiçbir geçerlilik yoktur. Zira, bir defa, çok yüksek gelir dilmelerinde (örneğin tasarıya göre 2 milyon lirayı aşan) zaten tarife düzleşmekte, dolayısıyla netice değişmemektedir. Aslında, amaçlanan da bu olması gerek. Vergi adaletine gelince, dikey adalet açısından yukarıdaki iddia doğru olabilir. Ancak, yatay vergi adaleti tasarıda öngörülen uygulama ile bozulacaktır. Çünkü, yatay adalet ilkesine göre eşit gelir elde edenler eşit vergi ödemelidir. Tarifenin düzleştiği gelir diliminin altında kalan her gelir kademesinde, ücretli ile aynı miktarda ücret-dışı gelir elde eden iki mükellef ücretlerin birleştirilmesi nedeni ile parasal olarak eşit miktarda vergi ödemiş olsalar bile, ücretli faiz kaybına uğramış olacağından vergi yükü aynı olmayacaktır. Hatta burada, ücretlinin hiçbir masraf beyan edememesini ve hiçbir şekilde matrahını gizleyememesini de adalet ilkesi açısından düşünmek gereklidir. Zira, adalet soyut bir kavram değil, izafi ve nisbi durumlarla ilgili bir kavramdır.

3. Tasarlanan Değişikliğin İzahı Ne Olabilir?

Tasarlanan değişiklikte öngörülen belirli miktarı aşan ücretlerin birleştirilerek vergilendirilmesi esaslı birkaç sebebe dayanabilir. Bunlar arasında, yakılabilen kaynakların daha ağır vergi yükü al-

tına alınması ile vergi gelirlerinin arttırılması, yüksek oranlardan kurtulabilmek için sun'î olarak parçalanmış muhteif ücret ödemelerinin yakalanması işçi kesiminin yararlandığı yüksek yan ödemelerin törpülenmesi sayılabilir. Bu sebeplerde hiçbir haklı gerekçe geçerli değildir, denemez. Meselâ, tarifenin düzleştigi gelir dilimlerine girmemekle birlikte yüksek sayilabilecek ücretlerin vergi nedeni ile sun'î olarak parçalanması ve neticede olması gerektiğinden daha düşük bir vergi ödenmesi fazla haklı görülmeyebilir. Fakat, bu durumda dahî, aynı miktar ücret dışı gelir elde ettiğii halde, bunun bir miktarını gizleyebilen, masraflarını beyan edebilen ve kazancının vergisini asgarî 6 ay sonra ödeme şansını elinde bulunduran beyan-nameli mükellefi gözden uzak tutmamak gerek.

Kanımca, böyle bir uygulamanın kafalardaki gerekçesi (!) yakalanabilen kesimin üzerine yük bindirmek ve böylece bir miktar ilâve gelir elde etmektir. Bu düşünce, mevcut uygulamada da vardır denebilir. Zira 1975 yılı rakamlarına bakacak olursak, mükellef başına ortalama vergi ticarî kazanç sahiplerinde 14.790 TL, ücretlilerde ise 7.475 TL. dir. Diğer bir ifade ile, ticarî kazanç sahiplerinin ortalama vergi yükü ücretlilerin ancak iki mislidir.

Genellikle bütün ülkelerde ve özellikle de Türkiye'de ücretliler korunması gereken kesim içine girmektedir. Hızlı fiyat artışları karşısında gerçek geliri en hızlı aşınan ücretlilerdir. Statik olarak belirlenen üst sınırlar çok kısa bir süre sonra komik değerler haline gelmektedir. Bundan dolayı, birleştirme sınırı olarak saptanacak miktarlar bugün ne kadar yüksek ve görelî olarak az kişiyi ilgilendirir görülebilirse de, fiyat artışları karşısında, aynen asgarî geçim indirimi gibi komik ve herkesin ulaşabileceğii bir değere ineceğinden adaletsizlik yaratacaktır. Bugün gelir vergisi sistemimizin % 65'e yakın bölümü ücret gelirlerinden oluşmaktadır. Tek başına bu oran bile, ne denli ücretliler üzerine eğinildiğini ortaya koymaktadır. Bu yolda yapılacak zorlamalar hiç bir gerekçe ile makûl gösterilemez kanaatindeyim.

BİR SORU – BİR CEVAP

SORU — Parlamentoda görüşülmekte olan vergi değişikliklerini ücretliler açısından kısa değerlendir misiniz?

BURHAN ŞENATALAR : Şu günlerde söz konusu değişikliklerin bir bölümü M. M. Genel Kurulunda, bir bölümü de komisyonda görüşülmekte. Bugüne kadarki gelişmelere bakarak söylenebilecekleri şöyle özetliyebiliriz :

1978 Nisan'ından kamuoyuna açıklamış olan tasarı geniş tartışmalara ve eleştirilere konu oldu. Ancak gerek parlamento aritmetiği ve iktidar-muhalefet dengesi, gerek CHP içi ilişkiler ve dengeler tasarının yasalaşmasını engelledi. Bu arada tasarıdan etkileyecek olan çeşitli sınıf ve tabakalar ağırlıklarını koyarak tasarıyı kendi yararları doğrultusunda etkileme girişimlerine başvurdular. Bugün vardığımız aşama bu sürecin sonucu kabul edilebilir ve bu sonuç iki belirgin niteliği ile dikkati çekmektedir:

1. Tasarının yasalaşması önündeki engeller aşılrken, tasarının bütünlüğü büyük ölçüde terk edilmiş, bölük pörçük önlemler ve tekil adımlar egemen olmuştur.

2. Hükümeti ve yasama organını etkileme sürecinde iş çevreleri işçi sendikalarına ve memur derneklerine oranla kesinlikle çok daha etkin olmuşlardır. Türk-İş'in ve DİSK'in net ve açık tavırlarına rağmen tasarıda emekçi kesimler lehine önemli bir gelişme sağlanamamış, buna karşılık iş çevrelerinin (özellikle Kurumlar Vergisi ile ilgili) taleplerinin bir bölümü kabul edilmiştir.

Özellikle kıdem tazminatının vergilendirilmesi ve ikramiyelerin esas ücretlerle birleştirilmesi konusunda getirilen hükümler işçilerin vergi yükünü ağırlaştırmaktadır. Öyle ki, bu artış özel indirimin yükseltilmesi ve gelir vergisi tarifesinin hafifletilmesi ile sağlanan avantajları kat kat aşabilecektir. Öte yandan ücretliler dışındaki gelir vergisi yükümlülerine getirilen önemli bir yük artışı söz konusu değildir. Dolayısıyla, son vergi değişiklikleri ile gelir vergisinin ve genel olarak vergi sisteminin ücretliler aleyhine olan yapısı değişmeyecek, belki daha da güçlenecektir.

**“Bir de
Garanti Bankasında
hesap açın!”**

 **TÜRKİYE
GARANTİ**
BANKASI

“Yeni bir hesap... yeni bir garanti”

İstanbul

Demiryolu İşçileri Sendikası

Genel Başkanı Zafer Boyar'la

«Ücretlerin Vergilendirilmesi»

Üzerine Söyleşi...

Bülent YARDIMCI

SORU : Bugünlerde Mecliste görüşülmekte olan «Bazı vergi kanunlarında değişiklik yapılması ile ilgili kanun teklifi» üzerinde ücretliler (işçiler ve memurlar) açısından görüşleriniz nelerdir?

CEVAP : Vergi yasalarında yapılması düşünülen değişiklikler ve yeni getirilecek vergileri incelediğimiz zaman bizim ücretli kesim açısından üzerinde önemle durduğumuz 3 önemli konu, daha doğrusu çalışanların aleyhine bulduğumuz üç nokta var.

Bunlardan birincisi yeni hazırlanan gelir vergisi tarifesinin esnek olmamasıdır. Tarifelerin sabit olması ücretlilerin ve dürüst vergi ödeyenlerin zararına sonuç vermektedir. Şu anda yürürlükte olan vergi tarifi 1963 yılında, yani 16 yıl önce yürürlüğe girmiştir. 1963 yılını 100 olarak kabul ettiğimizde İstanbul Ticaret Odası Geçinme İndeksi Kasım 1978 itibarıyla 1057 olmuştur. Buna karşılık vergi tarifeleri aynı kalmıştır. Geçim şartlarındaki değişime paralel olarak işçinin ve memurun sağladığı ücret artışları, diğer bir ifade ile reel ücretini korumak için sağladığı ücret artışları vergi tarifelerinin sabit kalması nedeniyle daha yüksek oranlarda vergilendirilmiştir.

Yaptığımız bir araştırmaya göre kendi işkolumuzda aynı süre içinde işçi ücretlerinin yapılan toplu sözleşmelerle brüt 10.5 kat, net 5.5 kat artmış olmasına karşın aynı dönemde gelir vergisi 63 kat, mali denge vergisi 28 kat, damga resmi, 11 kat artmış olduğu ortaya çıkmıştır. Bu da gösteriyorki enflasyon karşısında vergi tarifelerinin sabit tutulması işçi ve memurları ücretlerinin satın alma gücünü korumak için verdikleri mücadelede daha yüksek oranda vergi ödemeleri sonucu ile karşı karşıya bırakmaktadır.

SORU : Tasarıdaki özel indirim haddinin 9 kat yükseltilmesi sorunu çözmeye yetmiyor mu?

CEVAP : Yürürlükteki yasaya göre günde 5 TL. olan özel indirim haddi yeni tasarı ile günde 95 TL. na çıkarılmak istenmektedir. Bunun tutarı 2850 TL. yapar. Şu anda ayda 150 TL. olan genel indirim, 90 TL. olan eş indirimi, her çocuk için ayda 60 TL. olan indirimle birlikte evli, 2 çocuklu bir işçinin aylık 3210 TL. tutarındaki ücreti vergi dışı bırakılmış olacak. Bugün dahi yeterli bulmadığımız ve asgari ücretin altında olan bu rakam mutlak olarak saptandığında günümüzdeki hızlı enflasyon nedeniyle çıktığı andan itibaren büyük bir hızla yıpranarak anlamını tamamen yitirecektir.

SORU : Sizce bunun çözümü nedir,

CEVAP : Yürürlükteki yasaya göre günde 5 TL. olan özel indirim kavram olarak vergi dışı bırakılmasıdır. Bunun yanı sıra aile bireyleri için ek muafiyetler kavram olarak vergi dışı bırakılan asgari ücrete eklenmelidir. Asgari ücretin düşüncemiz paralelinde vergi dışı bırakılması halinde asgari ücrette yapılacak değişikliklerle vergiden istisna edilen kazanç tutarında değişeceğinden kısmen olsun enflasyonun vergilendirmedeki etkisi önlenecektir.

İkinci bir noktada asli ücret dışındaki gelirin (fer'i gelirin) asli ücretle birleştirilerek vergilendirilmesi konusudur. Bütçe komisyonu tasarısında 80 bin TL. yıllık ücret gelirin vergi dışı bırakılması önerilmiş idi. Yapılan değişikliklerle asli ücretle asli ücret dışındaki gelirin yıllık toplamının asgari ücretin 8 katını geçmesi halinde bu ikisinin birleştirilerek vergilendirilmesi yoluna gidilmek istenmektedir. Bu durumda bugünkü asgari ücretin 8 katı olan 317 bin TL. tutarındaki yıllık ücret ayrı vergilendirmede toplam kazanç limiti olarak saptanmış olmaktadır.

Getirilmekte olan yeni teklifle vergi tarifesi, enflasyon karşısında ücretin reel gücünü korumak için sağlanacak nominal artışlar ayrı vergilendirmede toplam kazanç limiti olarak saptanan bu miktarı zorlayacak, bu limiti aşan bir liralık artış mükellefe binlerce liralık ek vergi getirecektir. Kaldı ki teklife göre limitin saptanmasında gayri safi toplam tutar söz konusu olduğundan diğer bir ifade ile asli ve fer'i ücretin vergilendirilmesinde matraha dahil edilmeyen sigorta primi ve emekli sandığı keseneğinde 317 bin TL. lık düzeyin saptanmasına dahil edilecek, dolayısıyla ücretlilerden daha yüksek oranda vergi kesilecektir.

Asli ve fer'i ücret ayırımından bir noktada vazgeçilecek ve illede asgari ücretle bağlantılı bir tavan getirilecekse, bunda katsayının 8 değil 10 olmasını zorunlu görüyoruz.

Bugünkü vergi tarifeleri ile bu durum ücretlilerin daha çok vergilendirilmesine yol açacaktır. Asgari ücret yükseldikçe yıllık gelirin daha büyük bir kısmı daha fazla vergilendirilmiş olacaktır. Bunun için biz asgari ücretin 10 katı tutarındaki yıllık ücret gelirin üstünde kalan kısmın vergilendirilmesini öneriyoruz.

Yeni vergi değişikliklerinde gerçekleşmesini istediğimiz bir diğer önerimizde ücretliler ve beyannameye tabi olanlar için iki ayrı vergi tarifesi uygulanmasıdır. Ayda 10 bin TL. yılda 120 bin TL. geliri olan biri ücretli biri de beyannameye tabi iki kişiyi esas alarak yaptığımız bir araştırmadan şu sonuçları aldık :

Ayda 10 bin TL. geliri olan ücretli kişi yürürlükteki vergi tarifesine göre yüzde 36 oranında gelir vergisi ödemektedir. Ayda 3600 TL. ndan bu kişinin bir yılda ödediği vergi 43.200 TL. olmaktadır. Beyannameye tabi olan kişi yine aynı tarifeden yüzde 36 oranında vergi ödemektedir. Ancak aradaki çok önemli fark burada ortaya çıkmaktadır. Ücretli olarak çalışan işçi ve memur kazancının vergisini her ay ödemektedir. Beyannameye tabi olan serbest meslek erbabı ise örneğin 1977 yılında sağladığı kazancı için 1978 yılı mart ayında beyanname evrmekte ve 120 bin TL. olan yıllık vergiye esas kazancının ilk vergi taksidi olan 14.400 TL. sını yine mart 1978 de ödemektedir. Vergisinin ikinci taksidini temmuz ayında, 3. taksidini de kasım ayında ödeyen beyannameye tabi olan kişi vergiye esas alınan yılın ilk ayında 15 ay sonra vergisinin üçte birini 19 ay sonra

vergisinin geri kalan üçte birini, 23 ay sonra da geri kalan son üçte birini 14.400 TL. lık taksitler halinde ödemiş olmaktadır. Yine yaptığımız araştırmaya göre Ocak 1977 tarihinden Kasım 1978 tarihine kadar gerçekleşen fiyat artışları vergisini peşin ödeyen ücretli ile beyannameye tabi olarak vergi ödeyen, diğer bir ifade ile gecikmeli vergi ödeyen arasında beyannameliler lehine yüzde 40 oranında bir fark oluşmaktadır. Ücretli olarak çalışan kişi 1977 yılının değerleri ile 43.200 TL. vergi öderken beyannameye tabi olan kişinin ödediği gerçek vergi 25.740 TL. olmaktadır. Biz yeni vergi değişiklikleri ile bu durumun ortadan kaldırılarak, peşin vergi verenle gecikmeli vergi verenler için iki ayrı vergi tarifesini düzenlenmesini istiyoruz. Bu yeni düzenleme de ücretlilerin vergi tarifesinin gecikmeli vergi ödeyenlere uygulanacak vergi tarifesinden yüzde 40 daha düşük tutulmasını öneriyoruz.

SIFAS
SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi; BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Atatürk Cad. Ticaret Bankası
İş Hanı Kat 1, Tel: 14489

İSTANBUL BÜROSU : Manifaturacılar Çarşısı No. 3501 — 3502,
Atatürk Bulvarı,
Unkapanı, İstanbul
Tel . 22 35 73, 27 72 53

Ücretler Üzerindeki Vergi Yüğü ve Vergilenmesi

Seyit Mehmet BURUK

Hesap Uzmanları Derneğı Üyesi

Genel Değerlendirme

Vergileme olayı, sosyo-ekonomik içerikli bir olaydır. Ekonominin kuramsal yapısındaki çarpıklıklar aynı derece ve oranda vergi sistemine de yansır ve çarpıtır. Ekonomik düzendeki çarpıklıklardan vergi sistemi soyutlanamaz.

Bilindiğı üzere vergilemenin, kamu giderlerinin finansmanı yanında gelir dağılımındaki adaleti sağlama ve oluşan ulusal fonların üretken alanlara yönlendirilmesi gibi işlevleri de vardır. Vergilemenin bu işlevleri, para ve kredi, dış ticaret politikaları ve piyasa düzeninin uyumlu ve sağlıklı işlemesiyle mümkün olabilir. Eğer bu ekonomik araçlardan birisi bozuk ise diğerlerinde de bozukluğun bulaşacağından kuşku duymamak gerekir. Bir yaklaşım yaparak diğer

kuramsal yapıdan vergilemeyi soyutlasak bile, para hareketleri üretim ve servet üçgeninden herhangi birini kavrayamayan vergileme kendi içinde sağlıklı işlemeyen bir vergi sistemini oluşturur. Bunu Türk vergi sistemine uygularsak, bugün ülkemizde gelir ve üretime dayalı bir vergileme vardır. Servet ve servet transferleri üzerinden alınan vergilerin adedi sayısal olarak çok görünmekle beraber vergi gelirleri içindeki payı çok düşüktür. 1978 yılı bütçe tahminlerine göre servet ve servet transferleri üzerinden alınan vergiler, vergi gelirlerinin % 5'ini geçmemektedir. (1)

Bu durum ülkemizde servetler üzerinden vergi alınmak istenmediği izlenimini açıkça ortaya koymaktadır. Halbuki ekonomik sistemlerinde özel girişimciliğe yer veren batılı ülkelerde servet transferleri üzerinden alınan vergilerin artırılması ve vergileme tekniğinin bu yönde geliştirilmesi eğilimi vardır.

Vergi sistemimizin yapısal karakteri nedeniyle kamu giderlerinin finansmanı yalnız gelir ve üretim (mal ve hizmetler) üzerinden alınan vergilere dayandırılmış; genellikle gelir vergileri emeğin yarattığı değer üzerinden alındığından ve üretim üzerinden alınan vergiler de yansıma (kaydırma) yöntemiyle emek geliri sahiplerine yüklenildiğinden, vergi yükü çalışmalar üzerinde kalmaktadır. Ülkemizde sermaye gelirleri biçimsel olarak vergileniyormuş gibi görünmesine karşın özde vergileme olayının dışında kalmış ya da kalabilmektedir. Kamu giderlerinin açık finansman yoluyla karşılanması, yapay fiyat artışları ve ulusal tasarrufların yığınsal üretime yönelik yatırımlardan çok kolay kazanç getiren spekülatif amaçlı alanlara kayması gibi ekonomik çarpıklıklardan kaynaklanan sürekli ve kronik enflasyonun ağırlaştırıcı etkisiyle en ağır yük emek geliri sahiplerine yüklenmiş bulunmaktadır. Bu durum, ekonomik sistemin sermaye yararına işler biçimde yönlendirilmesine ilişkin ekonomik politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmış, enflasyonlu kalkınma politikasından doğmuştur.

Ücret Artışları

Ücret artışları ülkemizde iki şekilde olabilmektedir. Birincisi

(1) 1978 Yılı Bütçe tahminleri

toplu pazarlıklar, katsayı ve gösterge artışları biçiminde; ikincisi ise birinciye göre çok daha geç sürede olmakla beraber vergisel düzenlemelerle (vergi oranlarında ve ayrıcalık sınırlarında ücretliler yararına düzeltmelerle) olmaktadır.

Toplu pazarlıkların başladığı 60'lı yıllardan günümüze değin emekçi örgütleri (sendikalar, kamu görevlisi dernekleri) yalnız ücretlere zam yapmak biçiminde eylemde bulunmuş, kısa süreli emekçi çıkarları amaçlanmıştır. Serbest piyasa düzeni işlevinden doğan yansıma olayı elde edilen işçi yararına sonuçları, daha başlangıç noktasında tersine dönüştürmüştür. Diğer bir deyimle işletmeler ücrete yapılan zamları fiyatlara eklemek yoluyla emmişlerdir. Bu kısır döngü içinde ücretlerde reel bir artış olmayacağı doğaldır.

Şimdi özellikle emekçi kitleyi ilgilendiren güncel konulardan biri vergisel düzenlemelerdir. Yapılacak düzenlemeler ücretler üzerinde yoğunlaşan vergi yükünü ne kadar hafifletecektir. Ya da vergisel düzenlemeler ücretli açısından ne kadar tutarda gelir artışı sağlayacaktır? Şunu hemen belirtmek gerekir ki; bu yolla ücretlerde yapılacak artış tasarısı hazırlıklarının başladığı 1978 yılı başlarında yitirilmiştir. Ülkemizde piyasa mekanizmasının psikolojik duyarlılığı yüksektir. Tüketici fiyatlarının denetimi yoktur. Ücretlerde artış olmadan olmuş gibi fiyat yükselmeleri meydana gelmektedir.

Sosyal Grupların Tepkisi

İşçi örgütleri ve kamu personeli derneklerince, kamu oyuna duyurulan bildirge ve duyurularda yalnız ücret gelirlerinin vergilenmesi üzerinde durulmuş ve konu içerik değil biçimsel yönden ele alınmıştır. Gerçekte yapılacak düzenlemeler bir bütçe ve denge olgusunu da beraberinde getirmektedir. Ücret gelirleri üzerindeki yükün hafifletilmesi ile ortaya çıkacak kaynak yitiğinin, ücret dışı gelirlerin vergi yükünü artırmak yada vergi kapsamını genişletmek suretiyle giderileceği amaçlanmaktadır. Bunu sezen sermaye kesimi, düzenlenen toplantı ve panellerde vergi tasarısının vergi kayıplarını kavraması gerektiğini, yatırımlara olumsuz etki yapacağını başarılı biçimde işlemiş ve gerçek ılımlı bir yasa tasarısında kendi yararına sonuçlar elde etmiş, zaman kazanmıştır.

Vergi kayıpları, bu üretim ve dağıtım düzeni sürdüğü sürece olmaya devam edecektir. Bugün takriben 60 milyar olduğu ileri sürülen vergi kaybının vergi idaresinin etkin olmayışından yada denetim yetersizliğinden doğduğunu, düşünmek ya da etkin bir vergi idaresiyle 60 milyar vergi kaybının kavranacağını ileri sürmek işi basite indirgemektir. Bu ancak fiyat mekanizmasını (tüm evrelerde) denetim altında tutmak ve paravan pazarlarına firmaların devre dışı bırakılması suretiyle mümkün olabilir. Bu durum ise vergileme olayının dışındadır.

Vergi tasarılarının yatırımlara olumsuz etki yapacağı savı da yersizdir. Bununla Türkiye’de yalnız özel sektör yatırım yapıyor gibi ekonomik yapımıza ters düşen bir görüntü verilmek istenmektedir. Halbuki, ferdi ekonomilerden vergileme yoluyla emilecek fonların bir kısmının kamusal yatırımların finansmanında kullanılacağı kuşkusuzdur.

Kısaca belirtmek gerekirse, ücretlilerin vergi yükü, ancak ücret dışı gelirleri gerçek biçimde kavramak ve vergilemek durumunda hafifleyebilecektir. Öyle bir vergileme oluşturulmalı ki, kaçırılan kazancın harcadığı ya da kristalize olduğu servet noktasında kavrayarak vergilemelidir. Çünkü vergi, kaygan bir ekonomik araçtır. Dalgalanmalarda daima tüketici kitlelerin üstünde kalır. Tüketici kitleyi, en yaygın biçimiyle emek geliri sahipleri oluşturduğundan vergi yükü de emek geliri sahipleri üzerinde yoğunlaşır.

Ücret Gelirinin Vergilenmesi

Vergi sisteminin ücretliler yönünden genel bir değerlendirilmesi yapıldıktan sonra şu gözlenebilmektedir ki, ücretler üzerindeki vergi yükünü hiç olmazsa belli oranda dengede tutabilmek için vergileme tekniğinde bazı esnek yöntemlerin geliştirilerek kabul edilmesi kaçınılmazdır. Burada ücretlerin vergilenmesinde en çok sorun yaratan bazı uygulamalara getirilebilecek çözümler belirtilecektir.

Özel İndirim

Gelir Vergisi Yasasının 63/1 maddesiyle gerçek safi ücretin saptanmasında götürü gider olarak bir indirim uygulaması benimsenmiş iken daha sonra 29.6.1967 gün ve 980 sayılı yasa ile günde

5, ayda 150, yılda 1800 liranın ücretlinin en az geçim indirimine eklenmesi kabul edilmiştir. Ayrıca, getirilen yeni değişiklikle bu indirim tutarının matrahtan değil, indirim tutarlarına genel tarifede isabet eden verginin gelire düşen vergisinden indirilmesi ilkesi getirilmiştir. (2).

Bugünkü tasarıda en az geçim indirimi aynı oranlarda ve «genel indirim» adı altında korunmuş, özel indirim ise günde 95, ayda 2850, yılda 34200 liraya çıkarılmıştır. İndirim yöntemi olarak da vergiden vergi indirimi (décote) değiştirilmiştir.

Vergileme tekniği açısından genel indirimin ücretlilerde önemli derecede bir gelir artışı yaratacağı düşünülmemelidir. Ücretliler açısından önemli olan özel indirimin mantığı ve uygulama yönteminde ileriye dönük yasal düzenlemenin yapılmasıdır.

Özel indirimin tanımı ve amacı ne olmalıdır?

Ücret dışı gelir unsurlarında (kazanç ve iratlarda) gelirin elde edilmesi için yapılan giderler, ister gerçek ister götürü olarak saptansın doğrudan gelirden düşülmektedir. Buna karşıt olarak arz edilen emeğin sürekliliğin sağlanması ve ücret gelirinin elde edilmesi amacıyla yapılan giderlerinde gayrisafi ücretten indirilmesi doğaldır. İşte özel indirimin, emeğin sürekliliği ve ücretin elde edilmesi amacıyla emekçinin yaptığı götürü bir gider olarak özdeşleştirilmesi zorunlu bulunmaktadır. Özel indirim bu mantık içinde düzenlenmelidir.

Özel indirimde uygulama yöntemi ne olmalıdır?

Özel indirimi durağan tutarlarda saptama, bunun zaman süreci içinde etkisizleşmesi sonucunu doğurur. Götürü rakamların yasa kuralı olarak konulması yerine, İş Yasası hükümleri gereğince saptanan asgari ücret bazında bir esneklik kabul edilebilir. Ücretlerin vergilenmesinde, İş Yasası hükümleri uyarınca saptanan asgari ücret (bugün için aylık 3300 TL) gayrisafi ücretten indirilmesi kuralı getirilebilir. O zaman 1979 yılında başlayacak asgari ücreti saptama

(2) S. M. Buruk, 15 Nisan 1978 günlü Cumhuriyet «En az geçim indirimi ve özel indirim.»

çalışmaları sonunda günlük asgari ücretin 200 lira olarak saptandığını varsayarsak aylık 6 bin lira, safi ücretin bulunmasında ücretten düşülecektir. Böylece en az yaşam düzeyindeki ücret gelirleri vergi dışı kalmış olacaktır. Kanımızca, Gelir Vergisi Yasamızın yasal tekniği böyle bir düzenlemeyi kabul edecek yapıdadır. Özel indirimde böyle bir esnekliğin kabul edilebilmesi için vergi yasasındaki tüm oran ve sınırların baştan gözden geçirilerek yürüyen bir yapıya kavuşturulması koşulu bahanesi geçerli değildir. Ya da, doğacak fon kayıplarının nereden sağlanacağı gibi bütçe düşünceleriyle özel indirimde esnek bir sistemi kabul etmemek, sadece küçük artışlarla görünümü kurtarmak sağlıklı bir vergisel çözüm getirmez.

Kıdem Tazminatlarının Vergilenmesi

Günümüzde ücretlerin vergilenmesinde en çok tartışılan konulardan birisi, kıdem tazminatlarının vergilenmesi olayıdır. Önceleri işçi örgütleri, memurlara ödenen emekli ikramiyesinin vergilenmediğini ileri sürerek işçilerin de bu ayrıcalıktan yararlandırılmasını istemişlerdir. Maliye Bakanlığı, o günün koşulları içinde bir yorumlama yaparak İş Yasası hükümlerine göre işçinin hak kazandığı kıdem tazminatını Gelir Vergisi Yasasının 25. maddesinin 7' bendi gereğince işten çıkma tazminatı niteliğinde görmüş ve kıdem tazminatının işçinin 12 aylık tutarı kadar bölümünün vergiden ayırık (istisna) tutulması biçiminde uygulamaya yön vermiştir. Vergiden ayırık tutulacak tutarın belirlenmesindeki 12 katsayı memurlara ödenen emekli ikramiyesinin hesaplanması sırasında Emekli Sandığının uyguladığı katsayıya (hizmet süresinin yarısı ilkesine) yaklaşık bir rakamdır.

Başlangıçta memurlara ödenen emekli ikramiyelerine tanınan vergisel ayrıcalığın işçilere ödenen kıdem tazminatlarına da uygulanması ve emekçi iki kesim arasında eşitlik sağlanması biçiminde gelişen uygulama, 1927 Sayılı Yasa ile katsayının 12 den 24'e çıkarılması ve kıdem tazminatına uygulanacak istisna sınırının vergileme yönünden daha çok çalışanlar yararına yorumlanması gibi nedenlerden dolayı başlangıçtaki temel düşünceden ayrılmıştır. Bunun üzerine vergi idaresince, vergi dışı tutulacak tazminat tutarının belirlenmesinde İş Yasasının 14. maddesi gereğince her hizmet yılı için ödenecek tazminat tutarının günlük asgari ücretin 30 günlük

tutarının 7,5 katından fazla olduğu zaman aşan bölümünün vergilenmesi yönüne gidilmiştir. Buna göre, her hizmet yılı için ödenecek tazminat tutarının $(110 \times 30 \times 7,5)$ 24.750 liralık bölümü, ayrıca 24 hizmet yılından fazla tazminat ödemelerinde (24.750×24) 594 bin liralık bölümü vergi dışı tutulacak aşan bölümü vergilenecektir. Gerçekte istisna sınırının zaman süreci içinde en az ücret düzeyine koşut olarak artış göstereceği gözönünde bulundurulursa, temelde ileriye dönük bir vergi uygulamasının olduğu ortaya çıkar. Bir örnekle konuyu somutlaştıralım. 1979 yılında başlayacak asgari ücreti saptama çalışmaları sonunda günlük en az ücretin 200 olarak belirlendiğini düşünürsek buna uygun olarak kıdem tazminatının her hizmet yılı için ödenecek $(200 \times 30 \times 7,5 =)$ 45 bin lirası ve 24 aylık tutarı olan $(45.000 \times 24 =)$ 1.080 bin lirası vergi dışı kalacak, aşan bölümü vergilenecektir.

Burada iç içe geçmiş, iki sınırlama söz konusudur. Birincisi çalışılan hizmet yılı, ikincisi her koşulda 24 hizmet yılını aşan sürelerle isabet eden tazminatların vergilenmesidir. Ancak, vergi yasası hükmünün bu şekilde bir yoruma elverişli olup olmadığı tartışmalıdır. Olay hem ayrı bir yazı konusu hem de bu konudaki uyumsuzluklar mali yargı organlarında karar aşamasında olduğundan burada belirtmekle yetinilmiştir.

Yeni vergisel düzenlemelerde söz konusu uygulama yasa kuralına bağlanmak suretiyle konu üzerindeki tartışmaların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Gerçekte kıdem tazminatlarının vergilenmesinde bir ayrıcalık sınırı saptanması gerekirse bu sınır ne olmalıdır?

Sosyal politikada kıdem tazminatını açıklayan ağırlık kazanmış temel düşünce, işçinin geçmişte sunduğu emeğin değerlendirilmesi olarak kabul edilir. Vergi yasasıyla ücret geliri, işverene tabi ve belli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara emekleri karşılığı verilen para ve para ile ölçülebilen yararlar olarak belirlenmiştir. Buna göre, işçinin geçmişteki emeğinin değerlendirilmesi sonunda elde ettiği kıdem tazminatı vergiye tabi bir ücret geliridir. Kıdem tazminatına vergi ayrıcalığı uygulamasındaki sınırın saptanmasında marjinal noktanın iyi belirlenmesi, diğer bir deyimle ücretli için ranta dönüşüm noktasının gözönünde bulundurulması gerekir. Bilindiği üzere

günümüzde halen geçerliliğini sürdüren bir iktisadi teorik analize göre gelir, faktörün (emeğin) fiyatına oranla arzındaki esneksizlik (elastikiyetsizlik) yada esneksizliğe bağlı bir gelir artışı biçiminde oluşursa ranta dönüşmüş demektir. Artık bu noktadan sonra ücretliden değil rantiyeden söz etmek gerekecektir. Ülkemizde emek geliri sahipleriyle diğer gelir gurupları arasında dengesizlik olduğu gibi, ülke düzeyinde genel ve belli esaslara bağlanmış ücret politikası olmadığından emekçiler arasında da dengesizlik vardır. Bir bölümü en az yaşam düzeyinde gelir elde ederken diğer bir bölümü yukarıda belirtilen marjinal noktayı aştığından rantiyeye durumuna dönüşmüştür.

Bugünkü vergi hukukumuzun yapısal karakteri bazı vergisel kuralları özel hukukun sözleşme serbestisi ilkesine bırakmaya elverişli değildir. İşte kıdem tazminatı, brüt ücret düzeyinde hiçbir sınırlamaya bağlı olmazsa, gerçekten işçi ile rantiyeye arasında hiç de adil olmayan vergileme biçimi ortaya çıkar. Çünkü ülkemizde aylık 20 bin lira ücret alanlar olduğu gibi 120 bin lira ücret alanların da bulunduğu gözden uzak bulundurulmamalıdır. Kuşkusuz ekonomik düzenimizdeki çarpıklıklardan vergi sistemimiz soyutlanamaz. Ancak görünürdeki bazı düzenleme ve uygulamalarda olanaklar ölçüsünde adil çözümlerin getirilmesi zorunludur.

Bu nedenle kıdem tazminatına vergisel ayrıcalığın uygulanması sırasında ülkemizin ekonomik koşulları dikkate alınarak ücret gelirinin ranta dönüştüğü noktanın iyi belirlenmesi ve bu noktanın aşıldığı yerden vergilemenin başlaması zorunlu bulunmaktadır.

Ücretlerde Birleşme

Diğer en çok tartışılan konulardan birisi de ücretlerde birleştirerek vergileme olayıdır. Böylece artan oranlı olan vergi tarifesinde ücretlerin daha çok vergisel aşınmaya uğramasıdır. Vergi tasarısında bu konuda ücretliler yararına iyileştirme yapıldığını söylemek biraz güç olacaktır.

Önce birleştirmede kullanılan bazı kavramların uygulamada çalışanlar yararına yorumlanabileceği kuşkusunu belirtmek gerekir. «Asli Ücret» genel ve özel indirimin uygulanacağı ve aynı işveren tarafından aynı yada başka başka hizmetler karşılığında yapılan ve

süreklilik taşıyan her türlü ücret ödemeleri olarak belirlenmiştir. Bugün çalışanlara yapılan ödemelerin büyük çoğunluğu süreklilik arz eden ödemelerdir.

«Fer'i ücret» ayrı ayrı işverenler tarafından asli ücretin dışında yapılan ve süreklilik taşımayan fazla çalışma prim, ikramiye, ek ders ücreti, harcırahı farkı gibi ödemeler olarak belirlenmiştir.

Ücretlerde birleştirme asli ücret-feri ücret temel kavramlarından hareket edilerek yapılacağına göre, bu kavramlardaki soyutluk sürdüğü sürece tartışma bitmeyecek demektir.

Ücretlerin birleştirilmesi noktası da iki biçimde saptanmaktadır. Birinci olarak fer'i ücretlerin kendi aralarında birleştirilmesi ve en az vergi oranı (% 30) belirlemesi yapılmaktadır. İkinci olarak da belli tutarı aşan son olarak asgari ücretin yıllık tutarının 8 katı sınırını aşan fer'i ücret ödemelerinin (bugün için $110 \times 30 \times 12 \times 8 =$) 316.800 lira yıllık beyannameye asli ücretlerle birleştirilerek vergilendirileceği yönünde gelişmeler vardır (3).

Yukarıda genel olarak hem ücretlilerin gelir artışlarından hareketle vergileme yoluyla yaratılabilecek ücret artışlarını ve hem de vergileme tekniğinde tartışılan üç konuyu eleştiri ve çözümleme biçimiyle ortaya koymaya çalıştık. Ancak şunun gözden uzak tutulmaması gerekirk, vergileme olayı bir dengeleme olayıdır. Sosyal guruplardan biri yararına bu yolla bir iyileştirme sözkonusu olduğunda peşinen diğer guruplara az yada çok bir yükü getirmeyi kaçınılmazdır. Bu nedenle ücretlileri, kazanç ve iratların, servetlerin, servet transferi ve harcamaların vergilenmesi de ücretlerin vergilenmesi kadar ilgilendirir.

(3) Gazeteler.

BO RU SAN

Endüstrimizin, yaşantımızın en önemli bölümlerinde önemi giderek artan, teknolojik alanda öncülüğü ilke bilen, içerde ve dışarda devleşen satış grafiğıyle, ulusal ekonomiye katkıda bulunan güçlü kuruluş...

su ve gaz boruları - sanayi boruları - profil borular - elektrik boruları - paslanmaz çelik borular - yassı çelik ürünler - düz ve oluklu galvanizli saçlar.

Ücret Nedir Nasıl Vergilendirilir

İ N C İ
D İ K E R

Ücretin Tanımı ve Benzer Gelir Unsurlarından Ayrıcılığı

G enel olarak ele alınırsa ücret için yapılabilecek en uygun tanım kişinin emeği karşılığında elde ettiği kazanç olduğudur. Ücret, gelir unsurları içinde emeğe dayanan yani kaynağı emek olanın daha doğrusu emekten kaynaklanan gelir unsurlarından birisidir. Serbest meslek kazancı da emekten kaynaklanmakla beraber gerek bağıllık unsuru gerekse bazan da olsa sermaye ve mesleki bilgiye, ihtisasa dayanması açısından ücretten ayrılır. (G. V. K. Md. 65: Her türlü serbest meslek faaliyetinden doğan kazançlar serbest meslek kazancıdır. Serbest meslek faaliyeti, sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmavan işlerin işverene tab olmaksızın şahsı sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır.)

Aynı kanunun sınırları içinde ücretin tarifi ise şöyle yapılmıştır : «Ücret, işverene tabi ve muayyen bir iş yerine bağlı olarak ça-

İNCİ DİKER (1946, İstanbul), 1968 yılında İ. Ü. İktisat Fakültesinden mezun olmuştur. 1969-1971 yıllarında Sosyal Sigortalar Kurumunda çalışmıştır. Daha sonra Maliye Bakanlığı Gelirler Kontrolörlüğü sınavını kazanarak 1977 yılına kadar bu görevde bulunmuş olup 15. Mayıs. 1977'den bu yana İstanbulda Gelir Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

İşanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlarla sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir. Md. 61».

Şimdi bu tanımdan hareket ederek ücretin unsurlarını belirleyebilir ve diğer gelir unsurları ile sınırlarını çizebiliriz.

a — İş Verene Tabi ve Belli Bir İş Yerine Bağlı Olma :

Gelir vergisi kanunun 62 nci maddesine göre «iş verenler, hizmet erbabını işe alan, emir ve talimatları dahilinde çalıştıran gerçek ve tüzel kişilerdir.» Demek ki hizmet erbabının öncelikle iş verenin emir ve talimatı altında çalışması gerekir. Hukuki açıdan hizmetlinin bağlılığı daha çok iş yerine olmakla birlikte yukarıdaki tanımdan da anlaşıldığı gibi ücretin varlığını belirleyen en önemli unsur bu bağlılık ve emir, talimat altında çalışmadır. Bu bağlılık ilişkisi filli yönden ağırlık taşımaktadır. Ortada şekli bir bağlılık olmasa bile (Sözleşme gibi) iş verenin tayin edeceği şekil ve şartlarda, onun tesbit edeceği bir organizasyon içinde ve denetimi altında çalışması, yaptığı işin sonuçlarının iş veren tarafından kontrol edilmesi, belli ilkelere bağlı olarak yapılması zorunlu olan işlerde bile (eğitim ve tıp alanında olduğu gibi) bu genel ilkelere uyulup uyulmadığının kontrolünün yinede iş veren tarafından yapılması bağlılık unsurunun önemini ve serbest meslek erbabı ile ücretli arasındaki farklılığı belirtmektedir.

İş yerine bağlı olmaya gelince; Bu bağımlılık hizmet ilişkisinin yapısında bulunmaktadır. (Vergi Usul Kanunun 156 ncı mad. iş yerini tarifini yapar). Hizmetli, iş verene ait iş yerinde ve buraya bağlı olarak çalışan kişidir. Ancak seyyar satıcılıkta olduğu gibi iş yerinin sınırları içinde çalışmayan hizmetliler de olmakla birlikte asıl olan işin iş verenden alınması; onun saptayacağı zaman ve şekil sınırları içinde yapılması ve sonucunun iş verence denetlenmesidir.

b — Hizmet Karşılığı Bir Ödeme Yapılması :

Burada hizmet ve ödeme unsurları karşımıza çıkmaktadır. Ücretin tarifinde : «..... para ve ayınlar ile para ile temsil edilebilen menfaatlerdir.» denilmek suretiyle hizmetlinin sunacağı hizmet karşılığında elde edeceği menfaatin sınırları geniş tutulmuş olmaktadır. Bu günkü çalışma koşulları içinde iş verenle hizmetli ara-

sında özellikle toplu sözleşmelerde ücret yanında çeşitli sosyal yardımlarda yer almaktadır. Giyecek, yakacak, erzak, konut..... gibi, görüldüğü gibi bunlardan para olarak değerlendirilmek suretiyle ücret sayılmaktadır. (İstisna dışında kalan) Aynı şekilde para olarak verilen menfaatlerde belli bir tarife göre veya prim esasına göre hesaplanabilir. Burada önemli olan hizmetlinin iş verene sunduğu hizmet karşılığında bir menfaat elde etmesi, bunun iş verence saptanması vede hizmetlinin mali açıdan riskle karşı karşıya gelmemesidir.

Şimdi ücretli ile serbest meslek erbabı arasındaki ayrımın buraya kadarki açıklamaların ışığı altında yeniden düzenlemek gerekirse her iki faaliyet şeklinin ve dolayısıyla gelir unsurunun belli özelliklerini esas alma zorunluluğu ortaya çıkar. Bunlardan ilki bağımlılık konusu. Serbest meslek erbabı, faaliyetinin kendi nam ve hesabına yapar. İşin yapılış şekli ve zamanı bakımından kimseye bağlı değildir, isterse yardımcı çalıştırabilir. Gerçi belli zaman parçaları için emeğini ve bilgisini kendisine işi vermiş olan kimseye hasretmiş olabilir, ama buda aralarındaki anlaşma sırasında onun iradesine bağlı olarak saptanmıştır. Serbest meslek sahibi, kendisine ait bir iş yerinde (yazıhane, muayenehane, atölye v.s.) çalışabileceği gibi, bir iş yeri açmada nevinde (yazar) veya muhtelif yerlerde de (ses, saz ve sahne sanatkârları gibi) çalışabilir. Kendilerine işin yapılış şekli bakımından imsiyatif tanınması; devamlı kontrol altında tutulmamaları; bir bilgi ve ihtisas sahibi olmaları, serbest meslek erbabı olmalarını belirler. Tatbikatta bazı meslek sahipleri (muhasibeciler gibi) belli bir işyerinin ücret bordolarına dahil edilmek suretiyle o iş yerinin ücretli durumundak bir elemanı gibi gösterilmekte ise de, emeğinin tamamını sadece o iş yeri için hasretmiyorsa; bunun dışında başka iş yerleri içinde aynı şekilde çalışıyorsa onu ücretli saymamıza olanak yoktur. Aksi halde yani emeğinin ve iktisasının tamamını o iş yeri adına, orada ve iş veren için kullanıyorsa o zaman ücretli olacağı tabiidir. Bu durumda bir doktorun hastahane, bir muhasibecinin, mimarın veya avukatın fabrika veya ticarethanede veya resmi dairede ve buralara bağlı olarak elde ettiği kazanç, ücret; Aynı kişilerin kendi muayenehane, yazıhane ve bürolarında kendi namı hesaplarına çalışmaları karşılığında elde ettikleri kazanç ise serbest meslek kazançı olacaktır.

Son olarak serbest meslek erbabını naksine ücretlinin, bilgi,iktisad gibi bir beceriye sahip olma zorunluluğunda bulunmadığını da eklemeliyiz. Ücret geliri elde eden kişi, özelliği ne olursa olsun bir hizmet sunmak zorundadır. Kendisinden istenen, bir eşyanın yerinin değiştirilmesi veya temizlik işleri de olabilir. Sadece emeğini arzeder (vasıflı veya vasıfsız) ve karşılığında ücret adı verilen kazanç sağlar.

Ücretli-serbest meslek erbabı ayrımını tamamlamadan özellikle arzeden bazı meslek sahiplerinin durumunu ayrıca belirlemek yararlı olur.

Ses, Saz ve Sahne Sanatkârları :

Bunların durumu 93 numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinde Açıklanmıştır. Gelir Vergisi Kanununun yukarıda sayılan maddelerindeki esaslar dahilinde, bir işverene tabi ve muayyen bir işyerine bağlı şekilde faaliyette bulunan sanatkârlar hizmet erbabı olarak vergilendirilecek (ücretli); G. V. K. 94 ncü maddesinin 1 ncı fıkrasında yer alan gerçek ve tüzel kişiler nezdinde çalışan sanatkârların bu işlerden sağladıkları gelir ise defter tutmak suretiyle tesbiti gereken bir serbest meslek kazancı olacaktır. Bu durumda daha çok ses sanatkârlarının yardımcısı olarak çalışan saz sanatkârları hizmet erbabı olacak; bunların ücretlerini kendilerini sağlayan ve bunun dışında sahne kostümleri, müzik tesisatı gibi masrafları karşılamak durumunda olan ses sanatkârları ise serbest meslek erbabı olarak vergilendirilecek ve serbest meslek kazanç defteri tutacaklardır. Danıştay kararı da Gazinolardaki solistlik faaliyetlerinin iş yerine bağlı ve iş verene tabi olmayan ve mesleki bilgiye dayanan serbest meslek faaliyeti olduğu yolundadır (18.5.1966 tarih, E. 63/2741 K. 66/2465 sayılı karar).

Ayrıca gerek kendi namı hesabına gerekse başkalarının namı hesabına müzik konser verenlerde serbest meslek erbabı sayılacaklardır. Yine aynı tebliğe göre amatör olarak faaliyette bulunan sanatkârlar arızı olarak serbest meslek faaliyetinde de bulunsalar gelir vergisi kanunun 94/3 ncü maddesi uyarınca kendilerine ödeme yapan kişilerce % 15 stopaja tabi tutulacaklar, yani bunlarda ücretli sayılmayacaklardır.

Film Artistlerinin Durumu :

Hizmetini tamamen tek bir işletmeye hasredenlerin dışında kalan film artistleri, rejisör ve teknik elemanlar serbest meslek erbabı ve bunların kazançları da serbest meslek kazancı olarak tanımlanmaktadır.

Mankenler ve konsomatrislerde aynı şekilde bir iş veren emrinde ve ona bağlı olarak çalışıyorlarsa ücretli, kendi namı hesaplarına çalışıyorlarsa serbest meslek erbabı sayılırlar.

Garsonların, Garsoniye Adiyle Aldıkları % 10 lar :

Garsonların hizmet mukabili aldıkları ödemelerin hepsi ücrettir. Ancak garsonlar ya iş verenden belli bir ücret (haftalık, aylık gibi) alırlar. Yada bu ücretle birlikte garsoniye adı altında belli bir ücret alırlar ki bu halde gerçek usulde vergilendirilirler. Bunların dışında çalışmaları karşılığında sadece garsoniye alıyorlarsa bu takdirde gelirleri götürü olarak vergilendirilir (Gelir Vergisi Genel Tebliği : 94).

ÜCRET SAYILAN ÖDEMELER :

Gelir Vergisi Kanunun 61 nci maddesi ücretin tarifini yaptıktan sonra ücret sayılan ödemeleri ayrıca saymıştır.

1 — Evvelce Yapılmış Hizmetler Karşılığında Verilen Para ve Ayınlarla Sağlanan Menfaatler :

Bir işyerinden ayrılmış olan şahsa veya bunun mirasçısına her ay verilen belli ödeme, konut tedariki veya diğer şekillerde bir menfaat sağlanması halinde bunlar ücret olarak vergilendirilir.

2 — Millet Vekillerine, Belediye ve İl Genel Meclisi Üyelerine, Kurumların İdare Meclisi Başkan ve Üyelerine, Denetçilerine, Tasfiye Memurlarına ve Bunlara benzeyen diğer kimselere bu sıfatları dolayısıyla, ödenek, aylık, tahsisat, aidat, huzur hakkı, ücret, ikramiye, prim, temettü hissesi gibi muhtelif adlarda yapılan ödemeler :

Tarifte görüldüğü gibi sayılanlar dışında benzer kişilere yapılan ödemelerde ücret olarak kabul edilmektedir. Danıştay kararlarında bu hususlara rastlanmaktadır. Vasiyeti tenfiz memurlarına, icra tetkik mercilerince konkardato komiserliğine tayin edilenlere, kapatılan memur sendikalarına tayin edilen kayyumlara yapılan ödemeler gibi,

3 — Sporculara transfer ücreti ve sair adlarla yapılan ödeme ve sağlanan menfaatler :

Sporculara ücret ve prim olarak yapılan ödemeler dışında diğer bütün menfaatlerinde ücret olarak vergilendirileceği böylece açıklığa kavuşmuş bulunmaktadır.

4 — İstisna haddini aşan Emeklilik, Dul ve Yetim aylıkları :

G. V. K. nun 23 ncü maddesinin 11 nci bendinde kanunla kurulan ve tüzel kişiliği haiz bulunan emekli sandıkları tarafından ödenen emekli, maluliyet, dul ve yetim aylıklarının vergi dışı bırakıldığı, vergiden istisna edildiği hükme bağlanmış «tüzel kişiliği haiz emekli sandıklarınca ödenen aylıklar, hizmet süresi ve aylık seviyesi aynı olan devlet memurlarına ödenen miktardan fazla ise aradaki fark ücret olarak vergiye tabi tutulur» denilmiştir. Bu durumda 61 nci maddenin yukarıda belirtilen fıkrası 23 ncü maddenin 11 nci bendinin bir tamamlayıcı ve açıklayıcı unsuru olmaktadır.

Gelir Vergisi Kanunun istisnalar adı altında vergilendirilmeyecek gelir unsurlarını saymış, bu arada ücretlerde, gider karşılıklarında, tazminat ve yardımlarda, tahsil ve tahkikat ödemelerinde nelerin istisna haddi içinde kaldığını belirtmiş ve istisna haddini aşan ödemelerin ücret olarak vergilendirilmelerini belirtmiştir.

— G. V. K. : 24/2 : Kamu dare ve müesseseleri ve 3659 sayılı kanunun tabi müesseseler ve kamu menfaatine yararlı dernekler dışında kalan müesseseler tarafından idare meclisi başkan ve üyeleri ile deentçilere, tasfiye memurlarına ve hizmet erbabına yeme ve yatma giderlerine karşılık verilen gündeliklerin aynı aylık seviyesindeki devlet memurlarına verilenden fazlası,

— G. V. K. Md. 25/3 : Kamu idare ve müesseseleri ve 3659 sayılı kanununa tabi müesseseler dışında kalan tüzel kişiliği haiz

emekli sandıkları tarafından ödenen tazminat ve yardımların aynı aylık seviyesi ve hizmet süresinde olan devlet memurlarına yenilen miktardan fazlası.

— G. V. K. : 25/4 : Hizmet erbabına ödenen çocuk zammının devletçe verilen miktarını aşan kısmı.

— G. V. K. : 25/ : Evlenme ve doğum nedeniyle yapılan yardımların hizmet erbabının iki aylığı veya buna tekabül eden gündeliklerinin fazlası,

— G. V. K. : 25/7 : İşten çıkma tazminatının işçinin 24 aylığını aşan kısmı.

— G. V. K. : 28/1 : Özel müesseseler ve şahıslar hesabına yabancı memleketlerde tahsilde veya stajda bulunan öğrenci ve memurlara gider karşılığı olarak verilen paraların benzeri devlet öğrenci ve memurlarına verile miktardan fazlası,

Buraya kadar ücretin tanımı, hangi gelirlerin ücret sayıldığı ve ücret olarak vergilendirildiğini özetlemeye çalıştık. Gelir Vergisi Kanunun ayrıca muaflik ve istisnalar adı altında vergilendirilmeyecek olan ücret gelirlerini, tazminat ve yardımları saymıştır. (Md. 15. Diplomat muaflığı, Md. 16. ücret istisnası, Md. 17 Göçmen ve mülteci muaflığı, Md. 23. Ücretlerde, Md. 24. Gider karşılıklarında, Md. 25. Tazminat ve yardımlarda, Md. 26. Vatan hizmeti yardımlarında, Md. 27. Teçizat ve tayin bedellerinde, Md. 28. Tahsil ve tatbikat ödemelerinde, Md. 29. Teşvik ikramiye ve mükafaatlarında, istisnaları belirlemektedir.) Daha sonra bunlardan açıklamayı gerektirenler hakkında daha geniş bilgi verilecek ve halen uygulamakta olan yöntem üzerinde durulacaktır.

Demek ki ücret tanımına giren, ayrıca kanunda sayılan bir kazanç, istisna olarak da belirlenmemişse ücret olarak vergiye tabi tutulacaktır.

Vergileme için önce elde etme şartı aranmaktadır. Elde etme nakden ve hesaben olabilir. Yani Hukuken tasarruf edilebilir olması gerekmektedir. Özellikle 61. nci maddede belirtilen temettü ikramiyelerinde şirket kârından idare meslici üyelerine verilmek üzere ayrılan temettü ikramiyesinin stopajında bu kavram esas alınmaktadır.

ÜCRETİN TESBİT ŞEKLİ VE VERGİLENDİRİLMESİ

Ücretler 2 şekilde tesbit edilerek vergilendirilir.

A — GÖTÜRÜ USUL

Tesbitindeki güçlük bakımından bir kısım ücretlerin götürü usulde tesbit edilerek vergilendirilmesi uygun görülmüştür. Takdir Komisyonları tarafından ilçeler itibariyle yıllık ve safi olarak her iş ve hizmet nevi ve grubu itibariyle beş derece üzerinden takdir edilirler. Burada tesbit edilen verginin miktarı değil matrahıdır. Bu matrah üzerinden vergiyi ücretli öder. Götürü ücret sahibinin ikametgâhının bulunduğu veya bu daire tarafından tarh olunmuşsa faaliyetlerini icra ettikleri yer Vergi Dairesince tarh olunur. Ücret sahipleri kanunda belirtilen sürelerde vergi karnesi almaya, vergilerini ödemeye mecburdurlar. Bu kişileri yanında çalıştıran iş veren ise karne alınması ve verginin ödenmesini temine mecburdur.

Ücretleri götürü usulde tesbit edilen hizmet erbabı şunlardır :

a — Kazançları götürü usulde tesbit edilen ticaret, sanat ve serbest meslek erbabı yanında çalışanlar.

b — Özel hizmetlerde çalışan şoförler (gerçek kişilerin özel otomobillerinde çalışanlar.)

c — Özel inşaatlarda çalışan işçiler. (Burada da inşaatın gerçek kişiler tarafından ve kendi ihtiyaçları için yapılması şartı aranmaktadır.)

d — Gayrimenkul sermaye iradı sahibi yanında çalışanlar. (Gayrimenkulünden dolayı vergiye tabi olanların yanında çalışanlar.)

e — Maliye Bakanlığı tarafından gerçek ücretlerinin tesbitine imkân olmaması sebebiyle götürü ücret usulüne alınanlar. (Bunlara ait listeler Genel Tebliğler halinde Bakanlıkça yayınlanır.)

B — GERÇEK USUL :

Yukarıda sayılanların dışında kalan bütün ücretler gerçek usulde tesbit edilir. Durumlarının özellik arzemesi nedeni ile götürü olarak tesbit edilen ücretler nariç tutulursa esasen gelirin gerçek ve safi

miktar üzerinden vergilendirilmesi gelir vergisi kanunun ana özelliklerindendir. Gelirin gerçek ve safi olması elde edilen net gelirin tesbit edilerek vergilendirilmesini ifade eder. Bu usûlde safi gelir- Yani burada ücret-iş veren tarafından verilen para ve ayınlarla sağlanan menfaatlerin toplamından aşağıdaki indirimler yapıldıktan sonra kalan miktarıdır. (G. V. K. 63.)

1 — (Türkiye’de kain olan emekli sandığı veya Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından kesilen) emekli aidatı veya Sosyal Sigorta Primleri, adaü buryaboa ?

2 — Bunların kesilmediği hallerde ücretin % 5’ini geçmemek şartıyla şahıs sigortaları için hizmet erbabı tarafından ödenen primler. (Burada da sigortanın Türkiyede kain veya burada temsil edilen bir şirket nezdinde akdedilmiş olması şartı aranır.)

Hizmet erbabına verilen ayınlar, parakende fiatlarına, konut tedarik ve sair menfaatler de emsal kira ve emsal bedellerine göre değerlendirir.

Burada belirtilmesi gereken bir durumda borçlanmak suretiyle emekliliğe hak kazanılması halinde eski aylara ait primlerin ödendiği aya ait vergi matrahından gider olarak indirilmesinin «aidat toptan ödenmişse, ödenen tutara ulaşınca» kadar» idarece kabul edilmesidir. (111 Sayılı G. V. G. T.)

Yıllık Beyanname vermek zorunda olanlar ve stopaj esası :

Gelir vergisi genel karakteri ile beyana dayanan bir vergidir. Yani mükellefler yıl içinde çeşitli kaynaklardan elde ettikleri gelirlerini; bir beyanname ile vergi idaresine bildirmek ve hesaplanan vergilerini yine kanunun belirlediği zamanlarda ödemek zorundadırlar. Ancak gelir vergisi kanununun 86 ve 87 maddeleri toplama yapılmayan haller ve ihtiyari toplama başlığı altında hangi gelirlerin yıllık beyannameye dahil edileceği, hangileri için beyanname verilmeyeceği veya verilecek beyannameye dahil edilmeyeceği belirtilmiştir. Buna göre;

Tam ve dar mükellefiyetle vergiye tabi gelir sadece ücretlerden ibaret ise gelir toplanmaz ve yıllık beyanname verilmez (Md. 86).

(Tam ve dar mükellefiyet G. V. K. 3, 4, 5, 6, 7. maddelerinde açıklanmıştır. Esas unsur yerleşme şekli ve gelirin elde edildiği yerdir. Ancak yabancı memleketlerde çalışan Türk işçilerinin durumu özellikle ele alınarak, bunlar tam mükellef sayılmışlardır.)

Diğer taraftan tam mükellefiyette vergiye tabi yıllık gayrisafi kazanç ve iradların toplamı 10.000.- TL. yı aşmayan mükelleflerin bu kazanç ve iradlarından tevkif yolu ile vergisi kesilmiş bulunanları beyannameye dahil etmeleri ihtiyaridir. Ücretler, bu 10.000.- TL. lık haddin hesabında nazara alınmaz. Ticari, zirai, veya meslekî kazançlarını yıllık beyanname ile bildirmek mecburiyetinde olanlar bu haktan yararlanamazlar. 86. madde mucibince ücretleri dolayısıyla yıllık beyanname vermiyecek olanlardan bu ücretlerinin tamamı üzerinden tevkif suretiyle vergi ödemiş bulunanlar bu ücretler için yıllık beyanname verebilirler. (Md. 87.) (Uygulamada rastlanan şekli bir takvim yılı içinde tam olarak çalışmamış, (birkaç ay çalışmış) olan hizmet erbabı, yıllık ve aylık vergi cedvellerinin uygulanışından doğan farklılık nedeniyle (asgari geçim indirimi, özel indirim) yıllık beyanname verebilir. Kanuni süresi içinde beyanname vermeyenler bu haklarından faydalanmamış sayılırlar.)

Demekki gerçek usulde tesbit edilen ücretler ya yıllık beyanname vermek suretiyle yada ücreti ödeyen kimselerce, ödemenin yapıldığı sırada tevkifata tabi tutup, Vergi Dairesine yatırılmak suretiyle vergilendirilirler. Yukarıda kimlerin beyanname vermek zorunluluğunda olmadığı belirtildi. Yine G. V. K. nun 95. mad. vergi tevkif usulünün cari olmayacağı halleri saymıştır.

1 — Ücretlerini yabancı bir memleketteki işverenden doğrudan doğruya olan hizmet erbabı,

2 — 16. madde yazılı istisnadan faydalanmayan yabancı elçilik ve konsolosluk memur ve hizmetlileri,

3 — Maliye Bakanlığınca yıllık beyanname ile bildirilmesinde zaruret görülen ödemeler,

Bunlar gelirlerini yıllık beyanname ile bildirirler.

Aynı kanunun 94. maddesinin 1. fıkrası da, kamu idare ve müesseseleri, iktisadi kamu müesseseleri, sair kurumlar, ticaret şir-

ketleri, dernekler, tesis ve vakıflar, dernek, tesis ve vakıfların iktisadi işletmeleri, gerçek gelirlerini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı, zirai kazançlarını bilânço veya zirai işletme esasına göre tesbit eden çiftçilerin, hizmet erbabına ödenen ücretlerden ve ücret sayılan ödemelerden (istisnalar hariç) istihkak sahiplerinin gelir vergisine mahsuben (avans olarak ödenenler dahil) tevkifat yapmaya mecbur olduklarını hükme bağlamıştır.

İş verenler yaptıkları bu vergi tevkifatını V. U. K. kanununda belirtilen ücret bordroları veya bordro yerine geçen kayıtlarda göstermeye ve kayıt ve hesaplarında göstermeye zorunludurlar. (Md. 97) ve bir ay içinde yaptıkları ödemeler ile bunlardan tevkif ettikleri vergileri ertesi ayın 20. günü akşamına kadar ödeme veya tahakkukun yapıldığı yerin bağlı olduğu vergi dairesine bildirmeye mecburdurlar. (10 kişiye kadar hizmet erbabı çalıştıranlar, 3 ayda bir verebilirler) (Mad. 98)

En az geçim indiriminden yararlanmak isteyenler V. U. K. esaslarına göre vergi karnesi almak ve işverenlerde bu karneyi muhafaza etmek ve hizmetlinin işten ayrılması halinde iade etmekle yükümlüdürler.

ÖZETLERSEK : Ücretleri götürü usulde tesbit edilenler dışında kalan hizmet erbabının asıl olan vergilendirme şekli kaynakta tevkif yâni, stopaj başka bir deyimle ücretin ödendiği anda vergilendirilmesidir. Ancak;

1 — G. V. K. 95. Mad. Sayılanlar.

2 — Ticari, zirai veya meslekî kazançlarını yıllık beyanname ile bildirmek zorunda olanlar.

Yıl içinde elde ettikleri ücretlerini, yıllık beyannamelere dahil etmek mecburiyetindedirler. Bunların 2. maddede sayılanları, yıl içinde ücretlerinden kesilen gelir vergileri (Stopaj suretiyle) toplamını, hesaplanan yıllık gelir vergilerinden mahsup ederler.

İhtiyarlık hakkından faydalanmayarak yıllık beyanname verenler içinde aynı şekilde yıl sonunda mahsup imkânı vardır.

Verginin Hesaplanması, Vergi Cetvelleri :

Maliye Bakanlığının ödenecek vergiyi hesaplamada kolaylık olmak üzere gelirin miktarına göre vergiyi gösteren cedveller hazırlanmıştır. (87 numaralı G. V. G. T.) ücretin gayri safi tutarından indirilecek giderler (G. V. K. Md. 63) düştükten sonra safi gelir miktarına isabet eden vergiyi bu cedvellerde, (En az geçim indirimi ve özel indirimde göz önünde bulundurulmuş olarak) bulmak mümkündür.

G. V. K. — 104. madde açıklandığı gibi, yıllık beyanname ile bitirilmek zorunda olan ücret gelirleri için 1/2 numaralı cedvele aylıklar için 2. haftalıklar için 3. gündelikler için 4 numaralı cetvele bakmak gerekir. 1. numaralı cedvelin indirimsiz sütunu en az geçim indirimi ve özel indirim hesaba katılmadan hesaplanan vergileri kapsar.

Özel indirim tutarı, günde 5, ayda 150, yılda 1800.- liraya isabet eden vergidir. Hizmetleri, birden fazla yerden ücret alıyorsa, özel indirim bunlardan sadece birisi için, Ailenin birden fazla ferdinin ücret geliri elde etmesinde ise, özel indirim herbiri için ayrı ayrı uygulanır. Yine G. V. K. 106. mad. sözü edilen vergi cedvellerinin kullanılma şekline açıklık getirmiştir.

«Günlük, haftalık, aylık ve yıllık ücret, ücretin günlük, haftalık, aylık veya yıllık olarak hesaplanarak ödenmesini ifade eder.

Saat veya parça başına veya sair esaslar göre hesaplanmakla beraber bir günlük devre için yapılan ücret ödemeleri gündelik, haftalık devre için yapılan ücret ödemeleri, haftalık, aylık devre için yapılan ücret ödemeleri aylık sayılır.

Aydan veya haftadan küçük devreler için yapılan ücret ödemeleri aylık sayılır.

Aydan veya haftadan küçük devreler için yapılan ücret ödemeleri gündelik sayılır ve bu suretle yapılan ödemeler, ödemelerin taallük ettiği gün sayısına bölünecek gündelik ödeme bulunur.

Yukarda belirtilen şekiller dışında ve devreler tayin edilmeksizin yapılan bilumum ücret ödemeleri yıllık ödeme sayılır.»

Beyanname ile bildirilmek zorunda olan gelirler için 1/2 sayılı yıllık cedvelden faydalanılacağı açıktır. Ancak stopaja tabi olmayan ücretler hariç mükellef yıl içinde-hatta bazan birkaç yerden-elde ettiği ücretlerini yıllık beyannamesinde gösterse de, hesaplanan yıllık vergisinden ödeme sırasında kesilmiş olan gelir vergilerini mahsup edeceğinden günlük, haftalık, aylık ücret kavramı burada da özelliğini koruyacaktır.

Hizmetli emeğini arzederken ücretinin günlük, haftalık, saat hesabı hatta parça başına gibi çeşitli esaslara göre tesbit edilmesi mümkündür. Ancak, kanun koyucu, sözü edilen madde ile, vergileme için esas kriterin ödeme olduğunu açıkça belirtmiştir.

Esasen stopaj kurumunun özelliği de verginin ücretin ödendiği ücretin ödendiği anda (kaynakta tevkif) kesilmesi olduğuna ve elde etme kavramı da nakden ve hesaben ödeme» hizmet erbabı tarafından tasarruf edilebilme olduğuna göre tasarruf edilebilir hale gelmemiş, yani elde edilmemiş bir ücret gelirinin vergilendirilmesi de söz konusu olamaz. Bu da vergileme döneminin nasıl tesbit edileceğini ortaya koyar koyar ki ücretin ödenme devreleridir.

Ücretin nakit ve ayın olarak ödenebileceği, daha önce belirtilmişti. Ayın olarak verilenlerde emsal bedelleri ile değerlendirecektir. Yine esas ücret dışında gerek kanundan gerek, toplu sözleşmelerden doğan sosyal yardım ve ikramiye niteliğinde ödemelerle, yani ödemelerin fazla mesai ücretlerinin ve çeşitli isimler altında yapılan ödemelerin ne şekilde vergilendirileceği konusu ortaya çıkmaktadır. Bu ödemeleri neville itibariyle açıklamadan önce kanunun aynı maddesinde bahsedilen bir kavramı öneminden dolayı açıklamalıyız.

MUHTELİF ÜCRET ÖDEMESİ :

G. V. K. 104. Mad. : «Bu madde hükmünün uygulanmasında muhtelif ücret ödemesi, ayrı ayrı işverenler tarafından yapılan ödemelerle, aynı işveren tarafından başka başka hizmetler karşılığında yapılan ödemeleri ifade eder.

Aynı işveren tarafından, her ne nam altında olursa olsun, başka hizmetlerin karşılığını teşkil etmeksizin yapılan ödemeler, muhtelif ücret ödemesi sayılmaz.

Kanunlarına ve bunlara dayanılarak çıkarılan tüzük, kararname ve yönetmeliklere uygun bulunmak kaydıyla, fazla çalışma karşılığı yapılan ödemeler muhtelif ücret ödemesi sayılır.

Muhtelif ücret ödemelerinde uygulanacak gelir vergisi nispeti % 25 den aşağı olamaz. İstihkak sahipleri, bu ödemelerin asıl ücretleriyle birleştirilerek vergilendirilmesini isteyebilirler» ve yine aynı madde «muhtelif ücret ödemelerinde, vergi cedvelleri, her ödeme ayrı ayrı gözönünde tutularak uygulanır» demektedir.

Kanun hükmünden hareket ederek açıklamak gerekirse muhtelif ücret ödemesi asıl ücretin dışında bir vergilemeye tabi olacak ve devreleri itibariyle de asıl ücretin değil bu ödemenin yapıldığı dönemlere göre vergilendirecektir. Ve yine en önemli unsur da, ödemenin ya başka başka işverenlere tarafından ya da aynı işveren tarafından başka başka hizmetler karşılığında yapılmış olmasıdır.

Burada hizmetin başkalığı, ödemenin asıl ücretten ayrılması nedeni olduğu halde, işverenlerin farklılığı, çeşitli yerlerdeki çalışması karşılığında ücret alan hizmet erbabının bu ücretlerin birleştirilmesindeki zorluktan yâni uygulama pratikliğinden doğmaktadır, ve bu ayrı vergileme şekli de birkaç yerden ücret alan kişilerin vergi yükünü müterakkilik yönünden hafifletilmektedir.

116 ve 118 sayılı G. V. G. T. leri muhtelif ücret ödemelerinin vergilendirilmesini açıklığa kavuşturmuştur. Buna göre,

A — Fazla Çalışma Ücretlerinin Vergilendirilmesi :

G. V. K. 104. maddesine 1743 sayılı kanunla eklenen fıkrada belirtilen şartı taşıyan fazla çalışma ücreti, maaşlardan ayrı olarak ve 4 numaralı vergi cedvelinin indirimsiz gurubu üzerinden vergilendirilecek, ancak bu şekilde bulunan vergi miktarı ödenen fazla çalışma ücretinin % 25 'ten az olduğu takdirde, vergi bu orana yükseltilecek, % 25 den fazla olursa cedveldен bulunan vergi miktarı uygulanacaktır.

Ancak burada belirtilmesi gereken bir nokta muhtelif ücret ödemesi sayılan fazla çalışma ücretlerinin 1475 sayılı iş yasasının 35. maddesinde belirtilen esaslar uyarınca günde 3, ayda 90, yılda 270 saatlik süre karşılığında ödenmiş olmasıdır. Bu süreleri aşan fazla

çalışma için ödenen ücret, asıl ücretin bir unsuru sayılarak, birlikte vergilendirilecektir. Bu ilkelere uygun olarak yaptırılan fazla çalışmanın hafta tatili ve diğer tatil günlerinde olması, uygulamayı etkilemez.

B — Diğer Muhtelif Ücret Ödemelerinin Vergilendirilmesi :

Fazla çalışma ücreti dışında kalan diğer muhtelif ücret ödemelerinde ücretlerden ayrı olarak ödendiği devrelere göre vergilendirilecek, ancak bulunan vergi yukarıda belirtilen % 25 asgari oranın altına inmeyecektir.

— **Ek ders ücretleri**, V. U. K. hükümlerine göre teşekkül eden **uzlaşma komisyonlarının başkan ve üyelerine yapılan ödemeler**, öğretim üyelerine full-Tîme ücreti dışında ayrıca ödenen **fevkalâde katkı primi**; 61. maddenin 3. bendinde sayılanlara verilen **huzur hakkı ücretleri** (ödeme aylık yapıldığında aylık olarak); muhtelif ücret ödemesi sayılır ve bu esaslar içinde vergilendirilir.

1/2 SAYILI CEDVELDEN VERGİLENDİRİLECEK ÖDEMELER :

122 Sayılı G. V. Genel tebliği ile **yılda bir veya iki kez ödenen ikramiyeler, avukatlara ödenen vekâlet ücretleri**, ve toplu iş sözleşmeleri ile yılda bir veya iki defa ödenen **elbise ve dikiş ücretleri, yakacak ve ayakkabı bedelleri, tahsil, eğitim ve sünnet yardımları, kıdmlı işçiliği teşvik ikramiyesi, senelik izin ücreti dışındaki piknik ve izin ücretleri ve buna benzer sosyal yardımların** yıllık ücret ödemesi sayılarak, asıl ücretlerden ayrı ve yıllık ödemelere uygulanan 1/2 numaralı vergi cedvelinin indirimsiz gurubu üzerinden vergilendirileceği açıklığa kavuşturulmuştur.

Yine aynı Genel Tebliğe göre; bu nitelikteki ödemeler kendi aralarında birleştirilerek, vergisi bulunacak ve önceki ödemelere ait verginin tenzilinden sonra kalan miktar, son ödemenin vergisi olacaktır.

— **Destekleme Hizmet Ücretleri** : Tekel Genel Müdürlüğünce, ilgililere yılda iki kez ödenen bu ücretler de aynı şekilde vergilendirilecektir.

Buraya kadar vergileme açısından ücretlerin genel olarak sınıflaması yapılmaya çalışıldı. Şimdi özellikleri açısından açıklanması faydalı görülen bazı ücret ödemelerinden kısaca bahsedelim.

— **MUHTAR ÖDENEKLERİ** : Köy Muhtarları ile şehir ve kasabaların mahalle muhtarlarına, İçişleri Bakanlığı bütçesinden ödenen muhtar ödenekleri (2) numaralı vergi cedvelinden ve indirimli olarak, şehir ve kasabaların mahalle muhtarlarına ayrıca harç pulu satışından dolayı, 2108 Sayılı Yasanın 2/2. mad. göre yapılan ödemeler ise muhtelif ücret ödemesi sayılarak buna göre vergilendirilecektir.

— **FULL-TIME TAZMİNATLARI** : Üniversiteler personel yasasına ek olarak çıkarılan 1991 sayılı yasanın 16. maddesi gereğince ödenen bu tazminat muhtelif ücret ödemesi niteliğinde olmadığından, ilgililerin asıl ücreti ile birleştirilerek vergilendirilecektir.

— **OKUL AİLE BİRLİĞİ KURSLARINDA DERS VEREN ÖĞRETMENLER** : Okul Aile Birliklerince yaz aylarında açılan kurslarda ders veren öğretmenlere yapılan ödemeler ücret olarak vergilendirilecek ve 94/1. mad. gereğince tevkifata tabi tutulacaktır.

— **BİRİKMİŞ MAAŞ ve ÜCRET FARKLARININ ÖDENMESİ** : Gerek devlet memurlarına, gerekse toplu iş sözleşmeleri ile diğer ücretlilere eski aylara ait ücret farklarının toplu olarak ödenmesi halinde, bunlar emekli sandığı ve sosyal sigorta keseneği çıktıktan sonra, ait oldukları ayın ücreti ile birleştirilerek vergilendirilecek ve eskiden ödenmiş olan vergi indirilerek, ödenmesi gereken vergisi bulunacaktır. (Durum 109 Seri Sayılı G. V. G. T. ile de açıklanmıştır.)

— **İŞ GÜÇLÜĞÜ, İŞ RİSKİ VE TEMİNİNDEKİ GÜÇLÜK ZAMLARI** : 657 ve 629 Sayılı kanunlarla öngörülen ve şekil ve esaslarını tayin eden yönetmelik ve kararnamelele hak kazanıldıkları ayın izleyen aybaşında bu ay ücreti ile birlikte ödenecek olan bu zamların da, ödendikleri değil ait oldukları, yâni hak kazanıldıkları ayın ücreti ile birleştirilerek vergilendirilmesi, yine 109 sayılı G. V. G. T. ile açıklığa kavuşturulmuştur.

— **KASA TAZMİNATLARI** : İlâve bir ücret ödemesi niteliğinde olan bu tazminatların vergilendirilmesi de 111, 117 ve 120 sayılı G. T. ile açıklığa kavuşturulmuş olup, en son yayınlanan 120 sayılı G. T.

ve Bakanlık görüşlerine göre, 657 sayılı devlet memurları kanununa tabi kimselerden nakit ve kıymetlere vazîülyed olup, veznesi veya buna benzer muhafaza yeri bulunan ve verecekleri açıklardan şahsen sorumlu tutulan, veznedar, depo ve ambar memurlarına ödenen mâli sorumluluk tazminatı veya iş riski veya iş güçlüğü zamlarından yalnız birisinin 600.- liraya kadar olan kısmı Gelir Vergisi dışında tutulacak, üstü ücretle birleştirilerek, vergilendirilecektir. Bütçe kanunu ve Bakanlar kurulu kararına paralel olarak özel kuruluşlar tarafından aynı kimselere ödenecek kasa tazminatının da vergiden müstesna tutulacak, azami miktarı 600 liradır.

Bu istisnanın uygulanabilmesi için hizmetlinin veznedar, depo ve ambar memuru kadrosunda olması ve bu görevi bilfiil yürütmesi şartı aranacaktır, «bu nitelikleri bir arada taşımayanlarla, defterdar, vergi dairesi ve muhasebe müdürleri ile Gelir, Banka, Kooperatif, P. T. T. Gar, Tekel ve Gümrük Müdürü, Muhasebeci, Sayman, Şef, Şezne Şefi Yardımcısı, İhbar, İcra Memuru, Başkâtip, Gişe Memuru, Kasiyer, Mutemet gibi kimselere kasa tazminatı adı altında yapılan ödemeler; nakit ve ayının alınıp verilmesi sırasında uğranılması kaçınılmaz açıkları karşılamaya matuf bir ödeme» niteliğini taşımayacağından bu istisnadan yararlanmaları söz konusu olamaz.

— İHBAR TAZMİNATI :

1475 Sayılı İş Kanununun 13. maddesinde : Süreli olmayan hizmet akdinin feshinden önce durumun karşı tarafa bildirilmesi şartı konularak bu süreye ait ücretin peşin verilmesi suretiyle hizmet akdinin feshedilebileceği belirtilmiştir. Bu sürelerle, ihbar önelleri ve yapılan ödemeyede ihbar tazminatı adı verilir. Gelir Vergisi Kanununun 25/7 maddesi ise kıdem tazminatının tanımını yaparken; «hizmet ifâ edilmeksizin ödenen ücretleri tazminatı sayılmaz» demiştir.

Bu hükümler karşısında, iş saatlerine dahil olan ihbar önelleri karşılığında çalışmadığı günlerin ücreti olarak ihbar tazminatı adı altında ödenen paranın hizmet karşılığı ve peşin ödenmiş bir ücret olduğu açıktır; ve kıdem tazminatı gibi vergiden istisnası söz konusu olamaz. Bu ödemelerin ücretin niteliğine göre (günlük, haftalık, aylık) vergiye tabi tutulması gerekir. (Maliye Bakanlığının görüşü de bu doğrultudadır.)

— KIDEM TAZMİNATI :

G. V. K. 25/7 mad. «kıdem tazminatı, işten çıkan ve çıkarılanlara verilen tazminattır» dedikten sonra «bu suretle verilen tazminatın miktarı işten çıkan veya çıkarılanın 12 aylığını aştığı takdirde fazlasının ücret olarak vergiye tabi tutulacağını» hükme bağlamıştır. Ancak, 12.7.1975 gün ve 15293 sayılı resmi gazete’de yayınlanan 1927 sayılı kanunun 6 ve 7 mad. ile G. V. K. nun bu maddesi değiştirilmiş ve istisna tutarı, 12 aylıktan 24 aylığa çıkarılmış ve bu hükümler kanunun yayım tarihi olan 12.7.1975 ten itibaren geçerlik kazanmıştır. Buna göre, 12 veya 24 aylık istisnanın uygulanmasında bu tarih esas alınacaktır.

Diğer taraftan yine 1927 sayılı kanunun 1. maddesi ile iş kanununun 14. maddesi değiştirilmiş ve «kıdem tazminatına esas olacak 30 günlük ücret tutarının beher yıl için nazara alınacak miktarı 1475 sayılı iş kanununa göre tesbit edilmiş olan günlük asgari ücretin 30 günlük tutarının yedi buçuk katından fazla olamaz» denilmiştir. Bu madde evvelce 15 günlük olan ücreti 30 güne çıkarmıştır ve 1.2.1974 tarihinden itibaren geçerlik kazanacağı da aynı kanunun 8. mad. de yer almıştır.

Bu durumda, vergiden istisna edilecek kıdem tazminatı, o tarihte geçerli olan asgari ücretin otuz günlük tutarının yedibuçuk katını (her yıl için) aşamayacak ve 24 yıl hizmeti olan işçiye ödenecek tutardan da fazla olamayacaktır.

Öte yandan istisnanın hesabında işçiye asıl ücreti dışında ödenen akdî ve yasadan doğan para ve para ile ifade olunan tüm menfaatlerin de gözönünde bulundurulması gerekir.

Son olarak ücretlerle ilgili istisna ve muafıklardan açıklanması faydalı görülen bazılarından bahsedelim.

— GÖÇMEN VE MÜLTECİ MUAFLIĞI :

G. V. K. 17. maddesinde göçmen ve mültecilerin muafiyet konusu yer almış, 100 seri sayılı G. V. G. T. ile de bu muafiyetin uygulanma şekli açıklanmıştır. Buna göre kısaca; Göçmenlerden hükümetçe iskân edilenlerde bunların yurda geldiği, serbest iskâna tâbi olanlarda muhacir kâğıdının verildiği, mültecilerine yerleşme talebinde

bulundukları, göçebelerle, içerde bir yerden diğer bir yere yerleştirilenlerde ise bunların iskânlarına başlanıldığı tarihi tâkip eden yıl başından itibaren (durumlarını tevsik etmeleri kaydıyla) 5 yıl süre ile bir takvim yılı içinde elde ettikleri kazanç ve iradlarının 6.000 lirası vergiye tâbi değildir.

Gelir, sadece vergisi tevkif olunacak ücretten ibaret ise, 6.000 TL. ya balığ oluncaya kadar vergi kesilmeyecek; yıllık beyanname verilmesi gereken hâllerde de başka gelir unsurları da varsa ödeme sırasında istisna uygulanmayarak tevkifat yapılması, beyanname de toplanan gelirin toplam sâfi miktarından 6.000 liranın istisna edilmesi, beyan edilecek gelir sadece ücretten ibaret ise, zaten tevkifata tâbi tutulmayacağından yine beyan olunan toplam sâfi ücretten 6.000 lirası tenzil edildikten sonra kalan miktar üzerinden verginin hesaplanması gerekecektir.

— SAKATLARÂ UYGULANAN ÜCRET İSTİSNASI :

Bu istisna şekli, çoğunlukla yanlış anlaşılmakta, sakatlığın cinsi hatta çeşitli maksatlarla verilen (iş kazası, hastalık v.s.) raporlarda belirtilen bulgularla % olarak ifade edilen malûliyet oranlarının vergiden istisna için uygulanması talep edilmektedir. Oysaki G. V. K. 23/1. mad. bu istisnadan faydalananacak olanları açıkça saymıştır. Bunlar, «Dilsiz, meflûç, iki gözü kör, el ve ayak kabılarından ikisinden veya birinden mahrum, birini veya ikisini kullanamayacak derecede el ve ayakları sakat bulunan hizmet erbabıdır.» Bu sayılanlar dışındaki sakatlık veya hastalıklar için istisna söz konusu olamayacağı gibi, sakatlık veya malûllüğün resmi hastanesi veya nûmasil sıhhi teşekkülü bulunan yerlerde ilgili mütehasşsın baştabiplikçe tasdik edilecek raporu, bunların olmadığı yerlerde resmi tabip raporu ile tevsiki şarttır. 105 sayılı G. V. G. T. ile maddenin uygulanması açıklığa kavuşturulmuştur. Şöyleki; Resmi Hastahane deyimi devletin resmi hastahaneleri ile özel idarelere ve belediyelere bağlı hastahaneleri ifade etmektedir. Ayrıca sakatlık, malûllüğün açıkça raporda belirtilmesi ve örneğin «Sağ el kullanılamayacak derecede sakattır. Bu arızası G. V. K. nun 23/1. maddesi şumulüne girer-veya bu hükümden istifade eder.» şeklinde bir meşruhat verilmesi gerekmektedir. Raporda sakatlığın başlangıç tarihi belirtilmediği takdirde

rapor tarihi başlangıç olarak alınır. Ve bu istisna sâdece hizmetlilere uygulanır.

Halen, muafiyet Defterdarlıklar vasıtası ile uygulanmakta, istisnadan faydalanmak isteyen hizmetli, Defterdarlıklara başvurmakta ve sağlık müdürlüğü kanalıyla sevk edildikleri hastahaneden aldıkları rapor (maksada uygunsa) Gelirler Genel Müdürlüğünün onayı alınmak suretiyle kendilerine istisnanın uygulanacağını bildiren belge verilmektedir.

TOPRAK ALTINDA ÇALIŞANLARIN ÜCRET İSTİSNASI :

G. V. K. nun 23/3 maddesinde yer alan bu istisnanın uygulanmasında fiilen ve bedenen toprak altında çalışılması ve işçi vasfında olunması şartı aranır. İşçi vasfında olmayan, fakat işin gereği burada çalışmaya mecbur bulunan mühendis, kimyager, toprağraf, mimar ve yönetici gibi kimseler bu istisnadan yararlanamazlar. (105. S. G. V. G. T.)

— ÇİFTÇİLERİN ZİRAAT İŞLERİNDE BİLFİİL ÇALIŞAN İŞÇİLERİN ÜCRETLERİ :

Şoför, makinst, bekçi, çoban ve amelebaşı dahil yukarda sayılanların ücretleri vergiden istisnadır. (G. V. K. 23/2) Ancak, burada çiftçi deyiminin tanımı özellik arzetmekte ve ancak gerçek kişilerle adi ortaklıklar çiftçi kapsamına girmektedirler. Tüzel kişilerin ziraat işlerinde çalışanların bu istisnadan yararlanmalarına olanak yoktur. (G. V. K. Mad. 53 ve 53 S. G. V. G. T.)

— KÖY İMAMLARI İLE ÇARŞI VE MAHALLE BEKÇİLERİNİN DURUMU :

G. V. K. 23/5. maddesi ile ücretleri vergi dışı bırakılan bu şahısların bugün statüleri değişmiş evvelce köy bütçeleri ile mesken sahipleri, ticarethane ve iş yeri sahiplerinden ücretlerini temin ettikleri halde bugün 657 sayılı kanun hükümlerine göre devlet memuru sayılan ve devlet memurlarının faydalandıkları hak ve ücret düzeyinden yararlanan bu hizmetlilerin diğer devlet memurlarından ayrı tutulmaları düşünülemez. (Danıştay 13. dairesinin 19.2.1975 gün

ve E-1975/67 K: 1975/97 sayılı kararı ve idarenin görüşü de bu merkezdedir.)

Ayrıca bugün yaygın olan pasaj ve işhanı şeklindeki çarşılarda çalışan bekçilerinde, bir yönetim kurulu nezdinde çalışması ve çalıştırılanların ticaret erbabı olması nedeniyle gerçek usulde vergiye tabi olarak ücretlerinden 94/1'e göre tevkifat yapılması gerekir.

— YEMEK BEDELLERİ :

G. V. K. 23/8 maddesi, hizmet erbabına işyerinde (iş veren tarafından hazırlanması şartıyla) bedava yemek vermek suretiyle sağlanan menfaatlerin vergi dışı tutulmasını hükme bağlamıştır. Bu nitelikleri taşımayanlarla, yemek yerine bedelinin hizmetliye verilmesi halinde bu bedel bir ücret ödemesi sayılarak, hizmetlinin asıl ücreti ile birleştirilecek ve vergilendirilecektir.

— EVLENME YARDIMI :

G. V. K. 25/5'de bahsi geçen istisna hizmet erbabının iki aylık tutarı olup, bunun üstünde kalan yardım kısmı, yıl içinde yapılan diğer sosyal yardımlarla birleştirilerek 122 Seri Sayılı G. Tebliğe göre 1/2 sayılı vergi cedvelinin indirimsiz grubuna tâbi olacaktır.

— AİLE YARDIMI VE YAKACAK ÖDEMELERİ :

Son uygulamalarda devlet memurları kanununa (personel) tabi memurlara yakacak ve aile yardımı adı altında avans olarak ödemeler yapılmakta ve bunlar % 04 oranında damga vergisi dışında vergiye tabi bulunmamaktadırlar.

G. V. K. 24/4. maddesi özel kanunlarına göre verilen yakıt bedellerinin vergiden istisna edileceğini amirdir. 657 sayılı personel kanunu da bu anlamda bir kanun olup, birinci maddesi kapsayacağı memurları belirtmektedir. Aynı kanunun 202 ve 206. maddelerinde de aile yardımı, çocuk zammı ödeenceği ve vergiye tabi tutulmayaacağı hükme bağlanmıştır.

Bu durumda bunlar dışında kalanlara toplu sözleşmelerle yapılan bu kabil ödemelerin vergiden istisna edilmesi mümkün olmayıp ödenme dönemlerine göre ücretle birleştirilerek veya 1/2 sayılı cedvelin indirimsiz sütununa göre vergiye tabi olacaktır.

İnşaatta güvenilir isim: Kutlutaş.

KUTLUTAŞ NELER YAPAR?.

- Makine ve teçhizat imalatı, mekanik montaj, elektrik enstrümantasyon, izolasyon, çelik konstrüksiyon ve inşaat işleri dahil komple anahtar teslimi sını tesisler;

- Çimento Fabrikası
- Şeker Fabrikası
- Kağıt Fabrikası
- Tekstil Fabrikası
- Seramik Fabrikası

- Sun'î Gübre Fabrikası
- Halı Fabrikası
- Enerji Santrali
- Cevher İşleme Tesisleri
- Asit Fabrikaları
- Malt Fabrikası
- Petrol ve Petro - Kimya Tesisleri
- Tank Çiftliği, Petrol Boru Hattı ve Tesisleri

● Özel İnşaat Tekniği Gerektiren Yapılar:

- Betonarme, hiperbolik - paraboloid Soğutma Kuleleri
- Betonarme Yüksek Bacalar
- Betonarme Silo ve Kuleler

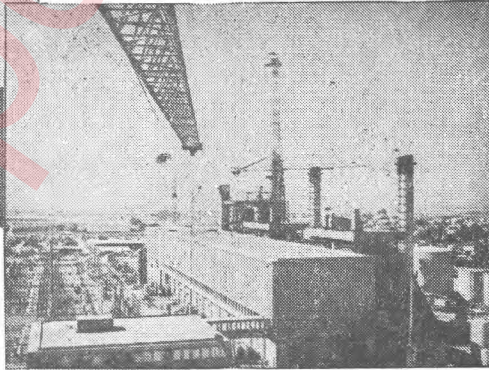
● Konut ve Turistik Tesisler

● Otel, Okul ve Hastaneler

Inter-Continental, İstanbul

Daura Kuvvet Merkezi, Bağdat

KUTLUTAŞ
İNŞAAT VE TİCARET SANAYİ LİMİTED ŞTİ.

Atatürk Bulvarı, No. 193/2-3

Kavaklıdere - Ankara

Tel.: 18 22 00 - 5 hat

Tlx.: 42201 ktlm tr

Tlg.: KUTLUTAŞLIM ANKARA

ÜLKE

EKONOMİLERİ

Hazırlayan : Aylâ SANATKÂR, M. Sc.

İ R A N

Yüzölçümü : 1,6 milyon km²

Nüfus : 35 milyon

Nüfus yoğunluğu : 21

GSMH : 82 milyar ABD Doları

Kişi Başına GSMH : 2,300 ABD Doları

Petrol Üretimi : (1977) 282 milyon ton

Rezervler : 12 milyar ABD Doları

Kur Oranı : 1 ABD Doları = L0,5 İran Riyali

1975-77 döneminde iç talepte beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan hızlı artış alt yapı yetersizliğinin yol açtığı mevcut sorunları daha da ağırlaştırmış, enflasyon oranı hızla yükselmiştir. Sanayileşme yolundaki gelişmekte olan ülkelere özgü sorunlar dışında iç tüketimdeki bu denli artışın, yakın gelecekte ülkenin yalnızca dış satım kapasitelerini artırma beklentilerini değil kendine yeterli olabilme olasılığını da sona erdirdiği belirtiliyor. Anılan dönemde, sınıî üretim

yıllık ortalama % 23 oranında artmış fakat tüketimdeki artış üretimdeki artışın çok üstünde gerçekleşmiştir. Bu artış eğiliminin fiyatlar özellikle inşaat malzemeleri üzerindeki baskısı kaçınılmaz bir duruma gelmiştir. Aşırı taleple karşılaşan ekonomik sektörlerin başlıcaları motorlu taşıtlar, demir-çelik ve kimya (özellikle gübre) sanayidir. Yerel isteklere cevap verebilen tek sanayi kolu olarak bakır gösterilmektedir. İç talebin önümüzdeki yıllarda daha da artması beklenmektedir.

Aşırı talep, toplam nüfusun % 40'ını istihdam eden ve GSMH'ya katkısı % 16 olan tarım kesiminde daha yoğun bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Tarımsal üretim artmasına rağmen gıda maddelerine olan talebi karşılayamamıştır. Bu nedenle gıda maddeleri dış alımının toplam dış alım içindeki payı 1975/76 döneminde % 25 iken 1977/78 döneminde % 40'a yükselmiştir.

Tarımsal ürün dış alımı için harcanan miktarın giderek artması, plânda tarım kesiminin geliştirilmesine ağırlık verilmesine rağmen, İran'ın geleceği için pek umut verici bir gösterge olmamaktadır. Tarım kesiminin gelişmesini önleyici engeller olarak kaynakların kıt olması ve hava şartlarının yetersizliği gösterilmekte aynı zamanda bu kıt kaynakların iyi bir şekilde değerlendirilmediği, bu kesime açılan kredilerin ve yapılan sabit yatırımların yeterli olmadığı gerçeğine işaret edilmektedir. Nitekim, 1973-76 yıllarını içeren dönemde bu kesime yapılan sabit yatırımlar 77,000 milyon İran Riyaline ulaşmışsa da bu değer plânda tarım kesimi için programlanan sabit yatırımların yalnızca 1/3'ünü oluşturmaktadır.

Enflasyon, ülkenin bugün karşı karşıya olduğu sorunların en önemlilerinden biridir. Kasım 1975 - Mayıs 1976 döneminde fiyatlar ortalama % 25 artmıştır. Fiyat artışlarının başlıca nedeni olarak iç talebin artması gösteriliyorsa da, ilgililer enflasyonla mücadele için aşırı parasal genişleme ve hükümet harcamalarının ılımlı bir duruma getirilmesi gerektiği görüşünde birleşiyorlar.

1976 Mart ayı sonunda ülkenin ticaret üstesinde izlenen önemli ölçüdeki azalma petrol dış satım gelirlerinde izlenen % 4,6 oranındaki düşüşe ve dış alım fiyatlarındaki % 73 oranındaki yükselmeye bağlanıyor. Aynı zamanda, hizmetler kesimi harcamalarının yoğunluğu, sermayenin büyük oranlarda dışarıya akışı ve yabancı yatırım

ve yardım taahhütleri ülkenin ödemeler dengesi açığının 1,200 milyon ABD doları civarında oluşmasına yol açmıştır. 1975 yılında ise 5,000 milyon ABD Doları ödemeler dengesi üstesi mevcuttu.

Dış Ticaret Değerleri (Milyar İR)

	Dış satım	Dış alım	Denge
1974—75	198,7	112,4	86,3
1974—75	1.435,8	400,6	1.035,2
1975—76	1.370,1	694,1	676,0

1976-77 dönemindeki petrol satışlarından elde edilen gelire rağmen ödemeler dengesinde olumlu bir gelişme izlenmemiştir. Çünkü dış alım ve hizmet harcamalarının büyüme hızlarında herhangi bir yavaşlama olmamaktadır. Dış satımda petrole bağımlılık devam etmektedir. Dış satım gelirlerinin yaklaşık % 97'si, 1974 yılından bu yana petrolden sağlanmaktadır.

Ayrıca 800 milyon ABD Dolarına ulaşan dış borç ödemeleri, 1,500 milyon ABD Dolarına ulaşan dış yardım ve sermayenin ülke dışına akışını önleyecek önlemlerin alındığına dair hiç bir belirtinin olmamasının 1978 yılında ülkenin dış ödemeler dengesi sorununu daha da ağırlaştırdığı belirtiliyor.

Bütçe harcamalar 1976-77 döneminde % 22,7 artarak 45,000 milyon ABD Dolarına ulaştığı, bütçe gelirlerinin ise petrol satışlarındaki (1976 toplam bütçe gelirlerinin yaklaşık % 82'sini petrolden sağlanan gelir oluşturmuştur) ve vergi gelirlerindeki artışa (% 53) rağmen aynı dönem için 42,600 milyon ABD Dolarını aşmadığı tahmin ediliyor. İlgililer bu açığı 1978 yılında daha da fazlaşacağını belirtiyorlar. Toplam bütçe harcamalarının yaklaşık % 66'sı hükümetin genel bütçesine ayrılıyor.

obal®

DOMATES SALÇASI

SOYULMUŞ BÜTÜN
DOMATES ve
KONSERVELERİ

Her
mevsimde
doğadan
sofranıza

Genel dağıtım
Gönen Gıda Sanayi A.Ş.
Tersane cad. Fıtuhat sok.no.21
Tel: 44 57 85 - 49 55 30 İSTANBUL

Bilimsel Hesaplamaların Bugünü ve Geleceği

John R. RICE
Purdue Üniversitesi

Çeviren : Tarhan YAMAÇ

1. Geçmişe bir bakış

Bilimsel hesaplamaların geçmişi oldukça eskidir ve hepimiz uygulamaların evresinin piramit dizaynından küçük gezegenlerin yörünge hesaplarına, hava tahminlerinden nükleer reaktörlerin düzenlenmesine kadar birçok sahalarda tatbikat imkânı bulduğunu biliyoruz. Bu uygulamaların bazılarının mevcut standartlar muvacehesinde hem önemli ve hem de ilgi uyandırıcı olduğunu söylemek yanlış olmasa gerektir. Belki de bütün zamanların en büyük matematikçisi olarak bilinen Gauss ömrünün 20 yılını ay, gezegenler ve as-

ÇEVİREN HAKKINDA

Tarhan Yamaç 1944 yılında doğmuştur. 1966 yılında İktisat Fakültesi'nin İşletme-Maliye Bölümünden mezun olmuştur. 1970-1972 yıllarında A. B. D.'de The American University'de Kompüter Sistemleri ihtisası yapmıştır. Yurda döndükten sonra 1973 yılında İ. Ü. İşletme Fakültesinde başlattığı Yönetim ve Organizasyon, Finans, Muhasebe dalındaki doktora çalışmalarını tamamlamak üzeredir.

İngilizce, Almanca, Fransızca bilgisi yanı sıra Arapça ve Farsça çalışmalarını sürdürmekte olan çeviren çeşitli kompüter programlama lisanları bilmektedir. Halen İstanbul Telefon Başmüdürlüğü emrinde çalışmaktadır.

treoidlerin incelenmesine ayırmıştır. Bazı astronomik yapıların yürüngeleri 18. yüzyılın ikinci yarısından beri bilinmekteydi ki bunun oldukça önemli bir iş olduğunu söylemekte yarar vardır. 20 sene önceki kalem, kâğıt ve masa hesaplayıcısından modern kompütlere geçişe kadar bu işlemler yapılmaktadır, ancak bugün bu işlemlerin daha süratli yapıldığını belirtmek faydalıdır.

2. Mevcut durum

Mevcut durumda en iyi etkiyi yaratan belki de bilimsel hesaplamalardaki büyük çeşitlilik ve faaliyet yoğunludur. Bir Kompüter Fiziği Mecmuası yayınlanmakta; modern kimya eğitimi konusunda kompüter bilimi gerekli olmakta; mühendislik mecmuaları kompüter uygulamaları ile dolu bulunmakta; kompüter kontrollü çalışmalar yayılmakta; talî bilimsel disiplinlere kompüter uygulamaları konusunda hemen her hafta bir başka simpozyum tertip edilmektedir. Kompüterin birçok bilim branşına girdiğini söylemekte bir yanlışlık yoktur. Kompüter bilimsel uygulamalarının incelenmesi tüm bilimsel faaliyetlerin oldukça iyi bir gözden geçirilmesini sağlayacaktır.

CACM'nın Bilimsel Uygulamalar konusunda 1971 yılında yayımlanan makalelerinin incelenmesi bizi bütünüyle başka bir görünüme götürmektedir. Gözleendiğine göre, bilimsel uygulamalar (bu örnekte) % 75 model tanımı ve % 25 karar ağacı yapılarıdır. Bu konudaki mümkün izahlar şu hususları ihtiva etmektedir :

a. Bilimsel hesaplamaların hali hazırdaki kapsamı ile ilgili izlenimlerimizde yanlışlığa düşmekteyiz.

b. CACM sadece uygulama disiplini dergilerinde yayınlanamayan makaleleri almaktadır (uygulama disiplini içeriği olmayan?).

c. Sadece kompüter bilimcileri CACM'de yayın yapmakta ve kompüter bilimi ötesinde bir şey bilmemektedirler.

Cevaplarımızı bu ve diğer muhtemel izahlardan seçmek yerine (bunların hepsi aynı zamanda doğru olabilir), görüşlerimizi bu örneğin içerdiği bazı sorunlar üzerinde yoğunlaştıralım.

CACM bilimsel uygulamaları sistematik ya da gerçekçi bir şekilde mi incelemeli, incelemek durumunda mı bulunmalı ya da in-

celeyebilmelidir? Bu konuda verilecek dört cevap da açık ve basittir - hayır, hayır, hayır ve hayır.

CACM bilimsel uygulamalar alanında neler yayınlayabilir ve yayınlamalıdır? Burada iki hususun anlaşılması önem taşıyor: bir defa yayıncıların seçimleri verilen yazılarla sınırlı olmaktadır, ikinci olarak yayınlanmak üzere verilen yazılar miktar olarak azdır. CACM' in büyük bir okuyucu grubu ile iletişim kurmak zorunda olduğunu söylemek kolaydır ve bu nedenle temel fikirleri ihtiva eden araştırma yazılarını geniş bir uygulama kolaylığı ile neşretmektedir. Bununla beraber bu yazıları alacak yayıncı nerededir? Bilimi bilen (veya büyük kısmından haberdar) ve bilimsel hesaplamalardan malumattar ne kadar çok insan vardır? Şu husus gözlemlere dayanmaktadır ki birçok bilim adamı diğer bilimlerden haberdar değildir. İki ayrı bağımsız bilim branşını bir kenara bırakalım, bir bilim branşına bile (hatta talî bir bilim dalına) bağlı olmanın güç olduğu durum genel vaziyetin bir yansımasından başka bir şey değildir.

Bilgi yapıları - ya belirleme (örnek tanımlaması vasıtasıyla) ya da idaresiyle - bilimsel uygulamalarda önemli bir rol oynar mı (% 100 olmasa bile bu örnekte olduğu gibi % 50 oranında)? Bu konuda gelecekle ilgili cevap açıktır fakat muvazaalıdır: evet, ve bu noktaya Kısım 3'de avdet edeceğiz. Bununla beraber şu anda verilecek cevap açıklıkla hayırdır. Bilimsel hesaplamaların hali hazırda çok az bir gelişme gösterdiğini söylemek haksızlık olmaz; Gauss günümüzde uygulanan prosesleri ve prensipleri tanımakta çok az bir zorlukla karşılaşacaktır. Aynı eski algoritmeler kullanılmakta, sadece daha süratli olarak icra edilmekte, daha hırslı yapılmakta ve zaman zaman da çift kontrollü olarak ifa edilmektedir. Paradoksal olarak, modern matematikçiler bu prosesler ve prensiplerden çok az şey anlamaktadırlar.

3. Gelecekle ilgili düşünceler

Gelecekteki bilimsel hesaplamalarla ilgili düşüncelerimiz birbirinden bağımsız şu iki ifade ile özetlenebilir: Bilimsel hesaplamalar bilimin girdiği her yere girmektedir; ilgili bilim branşından bağımsız bir mahiyet gösteren bilimsel hesaplamalar ise önemli bir gelişme gösterecektir.

İlk ifade bizi bilimin nereye gittiği sorusuna götürmektedir. Bilim hemen her yere gitmektedir, ya da daha sıhhatli konuşmak gerekirse her faaliyet gittikçe daha bilimsel olmaktadır. Fizikçi fizik, kompüter blimcisi kompüter konularında kalacaktır, ancak geleceğin ekonomisti, şirket yönetim kurulu başkanı, A. B. D. senatörü, tarihçisi, avukatı bir bilim adamından öte hüviyet kazanacaktır. Bilimsel yöntemlerden haberdar olacak, bu yöntemler uygun olan durumlara tatbik edecek, uygun olmayan durumlarda nazarı itibare almayacaktır. Hatta bilimi ihmal edip anarşi kurmayı amaçlayan siyasi radikal bile amaçlarını ifa etmekte daha bilimsel olacaktır.

Model kurmak, optimizasyon, teorilerin deneysel ispatı, en iyi tahminler, parametre çalışmaları, sembolik analizler en gelişmiş faaliyetlerin araçları haline gelerek bilimin geleneksel vasıtaları görünümünü alacaktır. Bir kaç kayda değer başarı olsa bile bu yeni uygulamalarda önemli sorunların çoğunu çözümlemekte bilimsel yöntemin başarısızlığa uğrayacağını söylemek yerindedir. En önemli netice bu sorunlarla ilgili olarak bir kimsenin düşüncelerini yoğunlaştırması ve bir kimsenin anlamadığı bu proseslerin tanımlanması şeklinde beliriyor. Daha basit bir ifadeyle, bilmsel yöntem ne yaptıklarını bilmeyenleri ikna etmeye yardımcı olmaktadır. Zaaf gösterilen konular için bir çare «bulmak» teşebbüsü bize kanseri iyileştirmede mukayese metodunun dolaysız bir yol olduğunu gösterecektir.

Şimdi bilimsel mülâhazaları genel çalışmalar olarak bir kenara bırakalım ve bilimsel hesaplamaların niçin önemli bir aşama göstereceğini gözden geçirelim. Eski problemlerin yeni görüşler altında incelenmesi ve eski problemlerle uğraşmak konusunda olduğu kadar bizi harekete geçirecek çeşitli yeni sorunlar mevcut bulunmaktadır. Çeşitli mesleklerle mensup kimseler bilimsel hesaplamalarla ilgilenecekler ve bu sahaya yeni görüş açıları getireceklerdir. Bu sorunlar akımı ve konuyla ilgili kişiler bilimsel hesaplamaların gelişmesine dolaysız olarak yardımcı olacaklardır; konuya olan katkıya gelince, tekerlek yeniden ve yeniden keşfedilecektir.

Örnek olarak optimizasyon sorununu ele alabiliriz. Herkes amaçlarını optimize etmek isteyecektir - bu sahalar arasında işletme sistemleri, yatırım politikaları, askerî kampanyalar, sinyal çıkarması,

politika stratejisi ve Almancanın öğrenilmesi gelmektedir. Optimizasyon sağlanması konusunda ciltlerle kitap vardır ve bu konuda bir kimse Euler, Newton ve çağdaşlarının bilimsel çevrelere uyguladıkları metodları görebilecektir. Bu metodlar tabii metodlardır ve bazen çok etkilidirler; tipik bir biyolog ya da inşaat mühendisi hesaplama konusunda Euler ya da Newton'dan daha ileri değildir ve bu tipik bilim adamı elemanter metin kitaplarına başvurmakta ya da IBM'in SSP/360 referans kitabından yararlanmaktadır. Bu konuda elde edilen net sonuç eski tekniklerin gözden geçirilmesi ve yenisinden keşfedilmesi - hatta onları orijinal olarak neşretme teşebbüsleridir. Gerçi optimizasyon konusunda «ileri» etüdlerin okunamaz olduğu hususunda şikâyetler olabilir ve bunlar daha ziyade bilim adamları içindir. Daha önemli olarak, ve biraz da haklı gösterilerle, bu konuların izafî olduğu söylenebilir. Bununla beraber «konunun uzmanlarının da (şayet doğruysa) optimizasyon sağlayamayacağı» ifadesi hiç bir zaman cahilliğin iyi bir savunması olmayacaktır.

Bilimsel hesaplamaların gelişmesinde temel muharrik içerden, bu bölgeye ciddi önem veren kimselerden gelecektir. Bu konudaki önemli gelişmeler geleneksel boyutları içinde olacaktır. Örneğin kısmî diferansiyel eşitlikleri için halî hazırdaki sonsuz diferans tekniklerinin diğer yöntemlere nazaran daha zayıf olduğu anlaşıldıkça bunların önem azalacaktır. Böyle bir gelişme, önemli olmakla beraber, bilimsel hesaplamaların yapısının aynı kalmasına neden olacaktır. Bilimsel hesaplamaların karakteri iki gelişme sonucu önemli aşamalara uğrayacaktır. Önce şurasının anlaşılması gereklidir ki «bilgi-işlem», «bilgi-yapıları», «model- tanımı» ya da her ne denirse densin bunlar bilimsel hesaplamalarda merkezî bir içerik olmaktadır. Tesirli bir bölüm ve muhtevanın harekete geçirilmesi (çeşitli boyutlar) birçok uygulamalarda önemli adımlardır. Model tanımlanmasında klasik bilgi tahlilleri bir sorun olarak belirlemekte ve «en iyi en küçük kareler» bu sorunun çözülmesine yardımcı olamamaktadır. Tesirli bir kare alma ya da eşitlik çözümü ilgili fonksiyonların analizine ve uygun bir şekilde tasnifine bağlı bulunmaktadır. Standart tasnifleri burada uzak yakın bir cevap olamamaktadır.

İkinci geliştirici aşama «statik çözümler veren formüllerden» giderek «dinamik çözümler veren formüllere» geçilmesidir. Bu iki

terim klasik kareler (39'lu Simpson kuralı) ve geliştirilmiş karelerle izah edilmiştir. Dinamik çözümler bir bakıma incelenen problem analiz etmekte ve (deterministik olmakla birlikte) gelişmeler devamınca onları tadil etmektedir. Statik çözümler problemle ilgili olarak a priori varsayımlar yapar ve onları gürültüsüz bir şekilde uygular. Bu iki çözüm arasındaki fark temsilidir ve teorik esaslar olmadıkça bu geçişin önemini azaltmaz. Dinamik çözümler her ne kadar klasik tekniklerle tahlil yapmakta bir yardımcı olamazsa bile bazı problem sahalalarında (örneğin kare kuvveti, normal diferansiyel eşitliklerin çözümü) yeterli olmaktadır ve şüphesiz ki birçok sahalarda da üstünlüğünü koruyacaktır. Analitik güçlükler bizi çözümlerin özelliklerinin dolaysız bir etüdüne götürmekte ve ilmî hesaplamalarda birçok faydalı ve yeni fikirler vermektedir.

Bu değişikliklerin katkı yapıcı karakterinin önemini belirtmekte fayda vardır. Klasik metodlar ve fikirler aniden yok olmak bir kenara mevcudiyetini devam ettirecek; bütün çerçeve gelişme gösterecek ve bu metod ve fikirler önemlerini koruyacaktır. Böylece, neticede ilmî hesaplamalar «aynı eski işleri daha hızlı» yapmaktan belirli bir şekilde farklı olacaktır.

Bu gelişmenin mekanizmasını ve zaman boyutunu tartışmak uygun mütalâa edilmektedir, ancak yerimizin sınırlı olması bizi detayları vermekten alıkoymaktadır. Matematik ve mühendislik kürsülerinde Cramer kurallarının muntazam bir şekilde öğretildiğini söylemekle pek iyimser olamıyoruz. İlmî hesaplamalarda derhal yapılabilecek en önemli gelişme metin kitaplarından bu kuralın çıkarılması şeklinde beliriyor. Şüphesiz ki hangi biyolog, psikolog ya da makina mühendisinin modern bilimsel hesaplamalar hakkında bilgi sahibi olacağı da söz konusu olmaktadır. Şimdi model kurma konusunu ya da bilgi yapılarını nazarı itibare almayalım; bu çözümler 15 yılı aşkın bir süre önce başlamış olmasına rağmen uyarlayıcı kare alma yöntemleri herhangi bir metin kitabında bulunmayacaktır.

Burada sorun, her zamanki gibi, bir iletişim problemi olmaktadır ve işler iyiye gideceğine belirgin bir şekilde kötüye gitmektedir. Bilimsel hesaplamaların geleceğinin büyük bir potansiyel taşıdığı ve çaba gösterilecek bir saha olduğunu belirtmek uygun olacaktır, ancak konuyu şu anda açıklayacak en uygun kelimenin kaos olduğu söylenebilir.

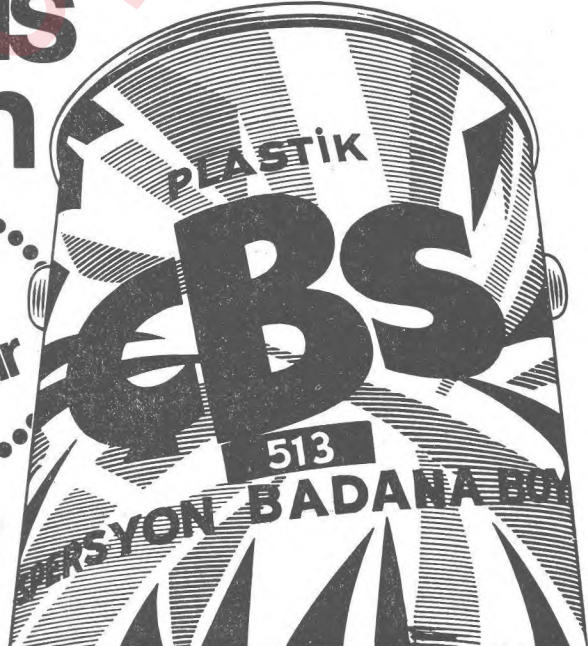

ÇBS **PLÂSTİK BOYA** **duvarlarınıza kanat gersin...**

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

duvarlarınız yıllara **göğüs** **gersin**

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy, Kardeşim Sok. No.44/3 İstanbul
Telefon: 43 49 55

enerji mi? haberleşme mi?
İHTİYACINIZ KABLO İSE

AKLINIZ

ARKADA

KALMAMALI..!

YENİ TEKNOLOJİYİ BULUP SİZİN MAMÜLLERİNİZ İÇİN
UYGULARKEN DAİMA.

AKLINIZIN ARKADA KALMAMASINI DÜŞÜNÜRÜZ

TÜRK STANDARDLARI ENSTİTUSU DE SİZE GÜVEN VERMEK İÇİN
BİZİMLE BERABERDİR. MAMÜLLERİMİZDEKİ TSE GARANTİSİ İLE

- ENERJİ KABLOLARI (20 KV a kadar)

- TELEKOMÜNİKASYON KABLOLARI

- 1800 çift kademeli çok perli askı telli veya ekranlı yeraltı tipi
- Jonksiyon kablo
- Tamdolu kablo
- Camper teli
- Askı telli, askı telsiz dış tesisat kablo

- TESİSAT KABLOLARI

- PLASTİK İZOLASYONLU HER NEVİ ÖZEL KABLOLAR

- Gemi tipi kablolar
- Televizyon anten kabloları
- İstek üzerine her tip özel kablo

VE

- EMAYE BOBİN TELLERİ 0.05 ile 3.00 mm arası yuvarlak ve dikdörtgen
İLE

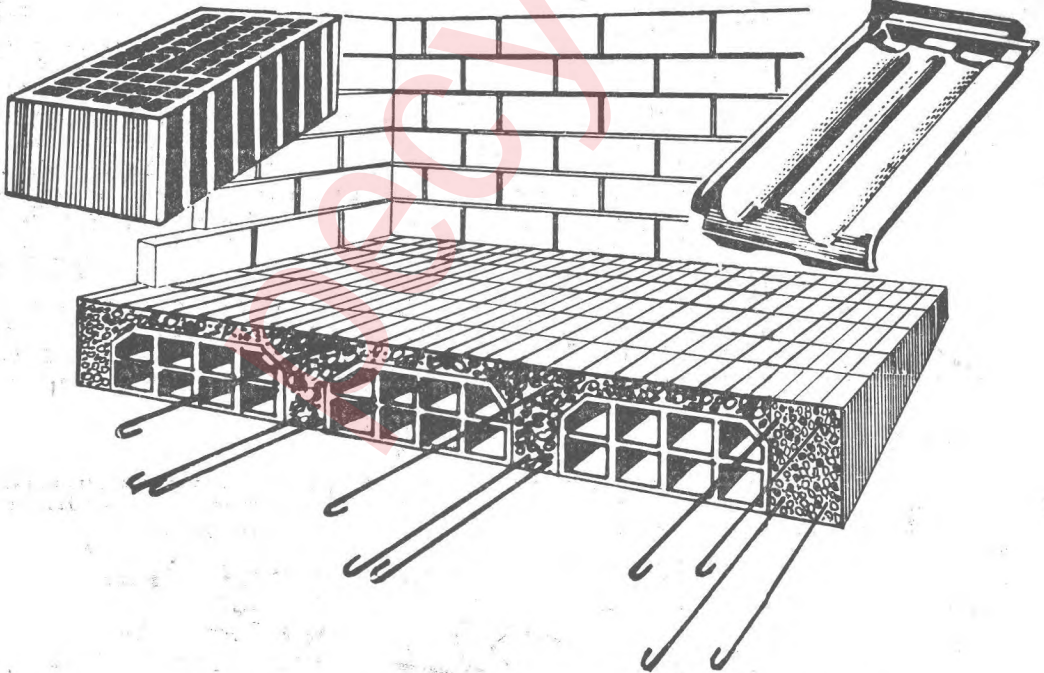
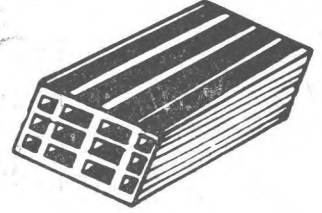
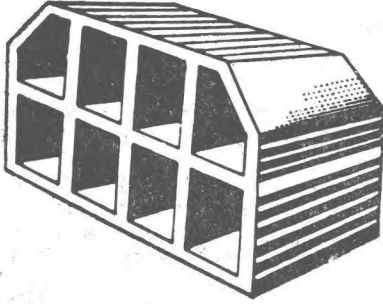

KAVEL Kablo ve Elektrik Malzemesi A Ş
Telefon: 45 35 05 - 45 34 94

EN İYİ HİZMET İÇİN BİZİ ARAYINIZ.

TUĞLA-KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI

KADIKÖY SATIŞ BÜROSU

Mühürdar Fuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1
Kadıköy-İstanbul Tel.36 13 42- 36 48 98

İSTANBUL SATIŞ BÜROSU

Mecidiyeköy Mebusan Cad. Arhan Salıpazarı-İstanbul

Tel 43 20 55

Harbiyedeki YAPI ENDÜSTRİ MERKEZİ'nde bulunan standımızın görülmesini rica ederiz.

Yakıt giderleri belinizi bükmesin

Yeni bir kat alırken pencerelerine bakın

ISI cam®

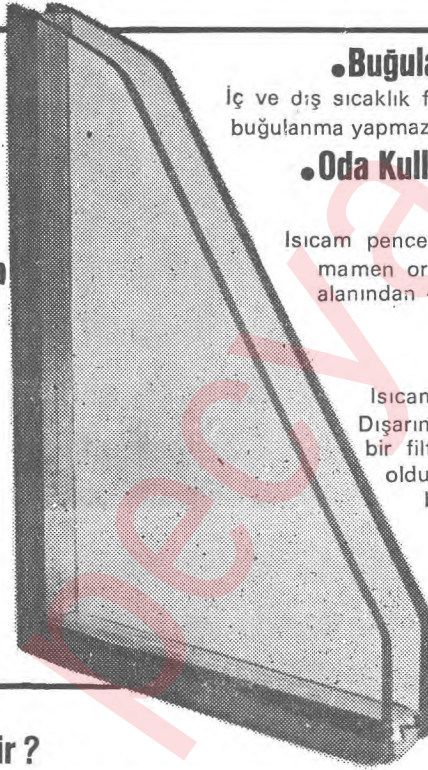
mı kullanılmış?..

Isıtkattan 5-% 45 Ekonomi

Isıtkam her şeyden önce
Isıtkam bir ısı yalıtkanadır.
Isıtkam ısı kaybını önler, yakıt
Isıtkam giderlerinden %25-% 45
Isıtkam ekonomisi sağlar

Isıtkam Tesis Masraflarında Isıtkam Yüksek Ekonomi

Isıtkam yapıların ısıtmaya
Isıtkam için ilk tesis
Isıtkam masraflarında önemli
Isıtkam ekonomisi sağlar
Isıtkam yalıtkanlığının yüksek
Isıtkam şu sayesinde daha ufak
Isıtkam alan ve brülör, daha
Isıtkam küçük çapta tesisat
Isıtkam masrafı ve daha az radyatör
Isıtkam ısıtkam kullanılması, normal
Isıtkam ısıtkam yapılarında ancak aşırı
Isıtkam ısıtkam sarfıyla ulaşılacak
Isıtkam ısıtkamı elde etmek için
Isıtkam erlidir.

•Buğulanmaya Karşı En Etkin Önlem

Isıtkam iç ve dış sıcaklık farkı 40 dereceyi geçmedikçe, ısıtkam buğulanma yapmaz. Sürekli berrak bir görüntü sağlar.

•Oda Kullanım Alanından Daha Verimli Isıtkam Yararlanma

Isıtkam ısıtkam pencere yakınlarındaki soğuk bölgeleri ta-
Isıtkam mamen ortadan kaldırır. Böylece oda kullanım
Isıtkam alanından daha verimli bir biçimde yararlanma
Isıtkam olanağı sağlar.

•Gürültüden Uzak Ortam

Isıtkam ısıtkam aynı zamanda bir ses yalıtkanadır.
Isıtkam Dışarının rahatsız edici seslerine karşı etkin
Isıtkam bir filtre görevi görür. Evde veya işyerinde,
Isıtkam olduğunca gürültüsüz bir ortamda rahat
Isıtkam bir çalışma ve yaşama olanağı verir.

•Pencereler Yolu İle Isı Isıtkam Kaybını Önler

Isıtkam ısıtkam pencere yoluyla ısı kay-
Isıtkam bını, harika yalıtkan özelliği dola-
Isıtkam yısıyla en az %50 oranında önler.

Isıtkam nedir ?

Isıtkam ısıtkam, iki cam plakanın çevresel olarak metal bir ara çitası yardımıyla birbirine bağlanması esasına dayanır.
Isıtkam Arada kalan hava tamamen kuru olduğundan, bütün dış etkenlerin sızması özel macunlarla kesin olarak
Isıtkam önlenmiştir. Isıtkam Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş.'nin fabrika garantisine sahiptir.

ISI CAM Az yakın,öz ısıtkamın.

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonağı Cad. No. 73 NİŞANTAŞ - İSTANBUL Tel: 46 80 27 (3 Hat)

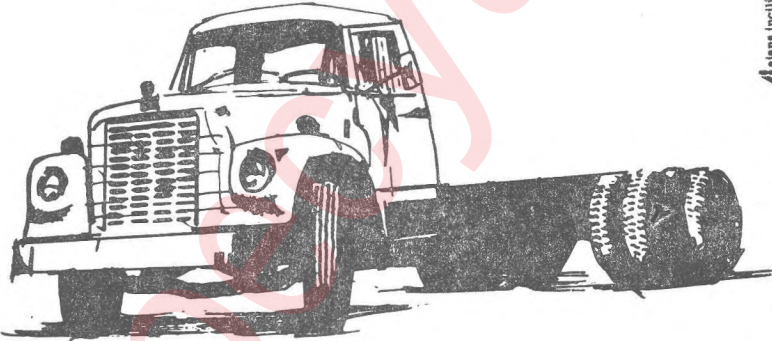
Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur.

Isıtkam bilgi için Teknik Servisimiz hizmetinizdedir
Tel: 46 09 05

yurdumuz yollarında önder International

1800 Loadstar modeli üç dingilli ve standard Kamyon

Nakliyecilikte başarıdan başarıya
koşanların kamyonudur INTERNATIONAL. Benzersiz
özellikleri ile yurdumuz yollarının önderidir.

TEKNİK ÖZELLİKLER:

Standart

- 6 silindirli, 4 zamanlı, üstten
sübaıplı, 135 HP, tam dizel motor
- 165 lt. kapasiteli mazot deposu
- 7 ton taşıma kapasitesi.

Üç dingilli

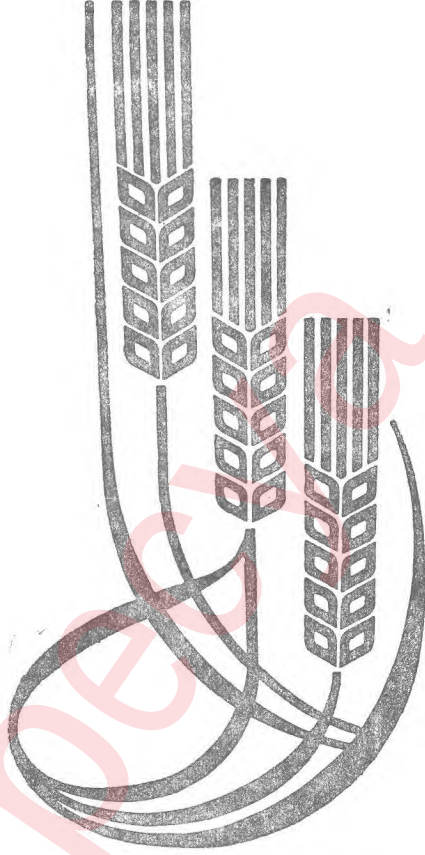
- 6 silindirli, 4 zamanlı, üstten
sübaıplı, 135 HP, tam dizel motor
- 8165 kg kapasiteli üçüncü dingil
- 165 lt. kapasiteli mazot deposu
- 4 ayrı fren emniyeti
- 12 ton taşıma kapasitesi

TÜRKİYE
GENEL
SATICISI

MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.

4. LEVENT-İSTANBUL
Tel: 64 49 90-64 49 91-64 49 92-64 00 69
TELEX 22 539 Mat tr

MUK.

T.C. ZİRAAT BANKASI
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan
kıvanç duyar.

